

PERSPECTIVA ESCOLAR 136

Publicació de «Rosa Sensat»

Juny 1989

*el còmic
a l'escola*

ÍNDEX

<i>El mestre, element essencial de la normalització lingüística</i>	1
ELS TEBEOS A L'ESCOLA	
1. <i>Introducció a un esquema històric dels còmics,</i> per Xavier Coma	2
2. <i>Historietes, vídeos i altres cabòries,</i> per Ignasi Riera	6
3. <i>Una eina didàctica del còmic, en còmic,</i> per Joma	9
4. <i>El còmic, una eina menyspreada,</i> per A. Bardavio Novi i M. Bardavio Novi	15
5. <i>El taller del còmic al cycle superior,</i> per Núria Ferrer i Ginés	21
6. <i>Tintín a Bellaterra,</i> pel Grup de Mestres de l'Escola Bellaterra	31
7. <i>Propostes per a treballar el còmic en coordinació</i> <i>amb altres àrees,</i> per Antoni Puigdomènech i Girbau	35
ESCOLA	
Didàctica	
<i>Treballar per projectes a parvulari,</i> per M. Pujol i Mongau i N. Roca i Cunill	39
Sortides	
<i>Una nova alternativa al viatge de fi de curs de vuitè,</i> per Lourdes Vallvé i Anna Canada	49
NOTÍCIES DE L'ASSOCIACIÓ	
<i>II Congrés de Moviments de Renovació Pedagògica</i>	57
<i>Assemblea de socis</i>	57
ACTUALITAT	
Informacions i comentaris	
<i>Balanç del primer període del Consell Escolar de Catalunya,</i> per Jaume Cela	61
<i>Gestió d'escola i noves tecnologies,</i> per Ignasi Hosta Pasqual	65
Bibliografia	
<i>La mejora de las habilidades para el estudio (Ilan Selmes),</i> per Joan Riart	69
<i>Altres novetats,</i> Biblioteca Rosa Sensat	70
Pel broc petit	
<i>Ja podem dormir tranquils,</i> per Mireia Puig	72
	<p>Perspectiva Escolar Edició i Administració: a a.p.s.a. «Rosa Sensat» - Còrsega, 271 Tel. 237 07 01 - 08008 Barcelona Consell de Redacció: Anna Agenjo, Rosa Carrió, Mercè Comas, Biel Dalmau, Mercè Fluvia, Pere Fortuny, Montserrat Galicia, Marta Mata, Pia Villarubias Director: Jordi Tomàs Secretària de Redacció: Lidia Sánchez Maqueta i Coberta: Núria Hortal Fotocomposició: Sistemcomp, S.A. Impressió: Sirven Gràfic Distribució a llibreries: Arc de Berà - Lluïl, 10-14, 08005 Barcelona Subscripcions: a a.p.s.a. «Rosa Sensat» Dipòsit legal: B. 2.090-1975 - ISSN: 0210-2331 Subscripció anual: 3.830 ptes. - P.V.P. 455 ptes.</p>

EL MESTRE, ELEMENT ESSENCIAL DE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Una sentència del 5 de maig, dictada per l'Audiència de Barcelona, establí que la prova de català de les oposicions per accedir a una plaça docent d'EGB a Catalunya no pot tenir caràcter eliminatori. L'Audiència ens recordava que: «només del castellà se n'estableix constitucionalment un deure individualitzat de coneixement» tal com va assenyalar una sentència del Tribunal Constitucional en el seu moment. Els jutges declaren que el caràcter no exclouent del català en les proves d'accés al Cos de Docents no comporta cap discriminació, ja que no pretén impedir el seu desenvolupament com «a llengua de la comunitat autònoma».

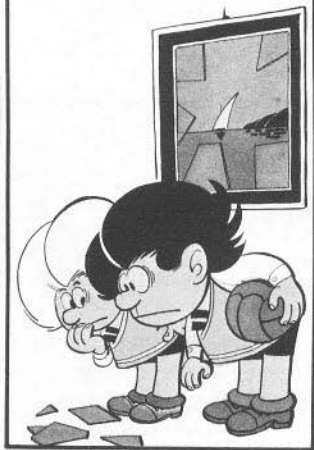
Paradoxalment aquesta sentència veu la llum uns dies després que el Departament d'Ensenyament hagués inclòs el català dins de la part eliminatòria de les oposicions d'EGB. El conseller Laporte diu que això ha estat possible enguany gràcies a una precisió legal introduïda pel Ministeri d'Educació i Ciència en la convocatòria-marc dels concursos d'oposició, que preveu que es pot demanar el coneixement de les llengües de les comunitats autònomes per a places que necessitin del coneixement d'aquesta llengua. La Generalitat ha considerat que a Catalunya ho són totes.

Per la seva banda, el director general de l'Alta Inspecció Educativa, senyor Jordi Menéndez, va manifestar que la Generalitat havia fet una interpretació extensiva de la convocatòria-marc i el ministre Sr. Solana, no descartava que es pogués presentar un recurs d'inconstitucionalitat contra l'ordre del Departament d'Ensenyament. I fins aquí la informació.

La nostra primera reflexió apunta a la necessitat d'una solució definitiva del conflicte entre dues llengües en el nostre país. Un conflicte que ja fa massa temps que dura i que sovint es pretén enfocar o solucionar segons la pròpia sensibilitat respecte als problemes que se'n deriven: problemes socials, problemes pedagògics, reivindicació de la llengua pròpia del país, predomini secular de la llengua de l'Estat...

Ens temem que el conflicte entre llengües, amb les lògiques conseqüències de conflictes entre drets individuals o col·lectius, no es pot solucionar globalment només amb sentències i decrets. La solució ha de ser política. És possible que la Constitució sigui massa vaga en la qüestió de la llengua. Però, si l'art. 3,2 que diu: «Les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives comunitats autònomes d'acord amb els seus estatuts», permet una interpretació de la paraula *oficial* de categoria inferior, i no només d'àmbit geogràfic, al sentit emprat a l'art. 3,1: «El castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat», i si a més aquesta interpretació entra insistentment en conflicte amb algun dret, com el dels nens a aprendre en la seva llengua, aleshores les institucions polítiques tenen l'obligació de trobar els mecanismes legals que defineixin clarament el caràcter de l'oficialitat de les llengües autònòmiques en les respectives comunitats respecte a la de l'Estat.

Els conflictes que per la vaguetat de la Constitució es donen cada dia en una determinada realitat social, com l'escola, no se'ls pot resoldre ella mateixa. Són les instàncies polítiques les que ho han de fer per afavorir d'una vegada per sempre una convivència constructiva, una convivència plural, és a dir, diferent en cada comunitat.

INTRODUCCIÓ A UN ESQUEMA HISTÒRIC DELS CÒMICS

Xavier Coma

L'anomenat novè art va sorgir com a conseqüència dels avenços tecnològics al final del segle XIX. Va adquirir la seva plenitud estètica i la màxima repercussió durant l'Edat d'Or de la cultura i les arts americanes, entre els anys vint i els anys cinquanta. Va aconseguir el reconeixement intel·lectual i desenvolupament adult a Europa a partir de la dècada de 1960, i a Espanya després del franquisme. Ara s'acosta a la commemoració del centenari de la seva existència.

Cada un dels ingredients que s'han arribat a combinar per a produir l'art dels còmics té orígens remots. Això és un fet obvi pel que fa al dibuix, però també ho és pel que fa al relat seqüencial mitjançant imatges, al suport amb textos i a la convenció de remetre gràficament a figures parlants amb unes concretes expressions verbals. D'aquí ve que sovint s'addueixin exemples de la presència de tals elements en temps antics i, en conseqüència, es pretengui centrar el naixement dels còmics en etapes que, des d'un punt de vista rigorós, només seria escaient considerar com a prehistòriques. En el transcurs del segle passat abunden les plasmacions de relats on text i imat-

ge representen papers importants, però en aquestes mostres falta allò que, segons el concepte husserlià de l'essència, és essencial als còmics: *la integració de diàlegs i dibuixos en les unitats gràfiques d'un llenguatge seqüencial amb fins narratius.*

En diversos pre-còmics es nota que la naturalesa lingüística es redueix a textos il·lustrats i que la lectura es ceneix al fet literari i es complementa amb la percepció del visual, fins al punt que s'usa la tipografia més que no pas la retolació. I l'eventual compareixença de filacteris referits als personatges adquireix un caràcter secundari en relació al procés narratiu, sense determinar-lo. Queda l'esfera dels relats *muts*, o sigui mancats de textos, la qual es podria catalogar com a instauradora de l'art dels còmics, si no fos, precisament, l'exhibició palpable d'una insuficiència de components de llenguatge. Per descomptat, aquesta mancança resulta molt distinta d'una posterior voluntat de realitzar còmics sense la utilització de la paraula, mitjançant el plantejament d'anècdotes on la paraula no intervé, és a dir, on els personatges no necessiten parlar: la renúncia, narrativament justificada, difereix de la privació, narrativament prescrita.

El desenvolupament tecnològic de la premsa americana va afavorir, a les darreries del segle XIX, la cèssió d'amplis espais als dibuixos humorístics en els suplementos dominicals que exhibien el ràpid progrés en la impressió en color. Aquesta plataforma va facilitar, per la seva banda, l'evolució de les expressions gràfiques cap a un llenguatge narratiu que, finalment, el 1896, integraria de manera total el diàleg i la imatge: el text ja no tindria sentit sense el dibuix i aquest requeria, per a la seva total comprensió, la lectura del text. Va ser així com, al si dels periòdics, van néixer els còmics. I els mateixos diaris van continuar promovent el desenvolupament dels còmics gràcies a l'establiment de sèries que, amb l'eix unitari de personatges permanents, provocaven la iterativitat, primer pas cap als serials o relats per capítols, destinats a esdevenir narracions d'extensió dilatada i abast rellevant.

Les fases principals del desenvolupament dels còmics van consistir en la posada en marxa de la tira diària, la quotidianitat de la qual havia de promoure la tàctica del serial, i la incorporació gradual de grafismes realistes que permetria l'ampliació de temàtiques, des de la primitiva subjecció a l'humor fins a l'enfocament de la vida segons òptiques de caràcter dramàtic. No cal subratllar la transcendència complementària que va tenir el color dels suplementos dominicals en l'estètica de moltes sèries de còmics adscrites a tal suport. Es pot concloure, per tant, que els còmics, a diferència d'un art cronològicament paral·lel com el cinema, van disposar des del seu naixement de paraula (i so, en virtut de les onomatopeies i altres procediments) i de color, i que, en aquest cas a remolc de l'art filmic, es van encaminar gradualment cap a un enfocament realista de l'existència. Cal afegir que l'origen i l'evolució dels còmics a la premsa diària va determinar immediatament la seva destinació cap als adults, atesa la tipologia del comprador del diari, que no era precisament l'infant. I tampoc no hem d'oblidar que, si es considera que només compra la premsa diària el sector més culte de la població, els còmics no es podien limitar a una postura d'expressió adulta, sinó que, a més a més, calia que s'adeqüessin al grau d'intel·ligència i sensibilitat del sector citat. Aquesta és una de les raons de l'apassionant desenvolupament estètic dels cò-

mics als diaris americans: el fet d'anar dirigits a un públic de mentalitat més o menys elevada.

Indústria i Edat d'Or

De la mateixa manera que Hollywood es va recolzar sobre bases industrials, els còmics es van recolzar també en estructures de producció, distribució i exhibició molt compactes. L'autor de còmics treballava per a una agència (anomenada genèricament Syndicate) que distribuïa la producció a un cert nombre de diaris, i es donava el cas que agències i diaris acostumaven a pertànyer a una mateixa organització de premsa. Així, William Randolph Hearst posseïa, entre d'altres negocis, una agència de còmics, el King Features Syndicate, i una xarxa de diaris. Conseqüència de tal estructura industrial va ser que un creador de narrativa dibuixada publicava una mateixa tira a diversos diaris alhora i obtenia una altíssima rendibilitat de la seva feina. Per això la competència per a accedir a la condició d'autor de còmics de premsa era ferotge i beneficiava l'ànsia de superació i l'increment de la capacitat personal. A això, cal afegir-hi la popularitat i el prestigi que implicava publicar cada dia en diversos diaris, cosa que estimulava encara més els aspirants i els autors ja introduïts en el medi.

Circumstàncies històriques van empènyer, d'altra banda, els còmics cap a l'auge estètic i industrial dels anys trenta i quaranta. Des de la se-

4 gona meitat dels *Happy twenties*, els Estats Units van viure una època de prodigiosa fertilitat cultural i artística, comprovable en els més diversos canals expressius (cinema, novel·la, teatre, opereta, dibuixos animats, jazz, etc.), i va existir un transvasament continuat d'influències entre els diversos medis, en especial aquells que es trobaven en una joventut exultant i tenien al davant uns horitzons creatius tan verges com extensos.

Va ser llavors quan els còmics van desplegar el seu enorme potencial en les gammes d'estils gràfics i de gèneres temàtics, i van cobrir una zona gegantina de la premsa on convivien múltiples modalitats. Els diaris publicaven cada dia dues o tres pàgines de tires i cada diumenge amplis suplementos que van arribar a incloure, en molts casos, un centenar de sèries de còmics.

Durant aquells temps els lectors americans van poder admirar gairebé totes les obres mestres dels còmics: la surrealista *Krazy Kat*, de George Herriman; la novel·la-riu amb dens contingut social i polític *Terry and the Pirates*, que Milton Caniff va estendre a una dotzena d'anys de relat diari i serialitzat; la crònica urbana de matisos alhora negres i satírics *The Spirit* de Will Eisner; la imaginativa i corrosiva *Thimble Theatre*, quan estava a càrrec d'Elzie Crisler Segar, el qual hi va inventar el mític personatge de Popeye, molt distint de la seva versió en dibuixos animats i en posteriors còmics per a infants; la paròdia de la vida americana *Li'l Abner*, per al creador de la qual, Al Capp, John Steinbeck va demanar públicament el Premi Nobel de literatura; i etc., etc. Fins a la irrupció del maccarthisme i de la televisió, els còmics van viure, com d'altres mitjans expressius als Estats Units, una època daurada, l'època dels autèntics clàssics.

Reconeixement cultural a Europa

Potser a causa d'aquesta vinculació dels còmics a l'Edat d'Or de la creativitat americana, el seu reconeixement a Europa provingué d'intel·lectuals i artistes interessats en els mitjans expressius de brillant tradició als Estats Units: per exemple, Umberto Eco, Alain Resnais, Robert Benayoun, Federico Fellini, Edgar Morin i, en general, nombroses personalitats vinculades al cinema. A més a més existia un parentiu estètic entre còmics i cinema, el qual es podria exemplificar mitjançant la noció de la posada en escena com

a instrument per a calibrar les virtuts de les obres emanades d'un camp i de l'altre.

Contràriament al que va esdevenir-se als Estats Units, els còmics tenien una presència molt escassa als diaris de l'Europa continental i estaven arraconats, mitjançant obres *ad hoc*, en publicacions infantils, de manera que havien adquirit la imatge de productes per a infants. Els defensors de la categoria artística dels còmics van haver d'encaminar els esforços cap a la reivindicació complementària de la seva categoria adulta, una temptativa que mai no va ser necessària als Estats Units, ja que en aquest país ja van aparèixer i es van desenvolupar amb aquest status. El reconeixement europeu va cristal·litzar conseqüentment no només en la recomanació dels clàssics americans segons les seves plasmacions genuïnes (i no soiament les desfiguracions de versions italianes, franceses, etc., dirigides a la infantesa), sinó també en la promoció de revistes específiques de còmics, concebudes per al públic adult i materialitzades de manera que (sovint amb la inclusió d'agressius continguts eròtics) aquest objectiu quedés ben clar.

Nascuts en el món intel·lectual, els còmics europeus van ser al començament nodrits per les ambicions artístiques i per la densitat ideològica, igual que les obres argentines sorgides d'uns paràmetres similars: l'italià Guido Crepax, autor de *Valentina*, i el sud-americà alberto Breccia, dibuixant de *Mort Cinder*, testimoniaren llavors la vitalitat creativa que podien assolir els còmics més enllà de les fronteres dels Estats Units.

Això no obstant, la potencialitat de la indústria europea i llatino-americana dedicada a publicacions infantils va absorbir gradualment els intents de revistes denominades «adultes» i va anar minant a poc a poc la trajectòria sorgida del reconeixement comentat per dur els autors cap al seu terreny. En aquesta lamentable involució dels còmics europeus va repercutir no poc la liberalització dels hàbits infantils conforme avançaven els anys setanta, però també les escasses preocupacions intel·lectuals dels representants d'una indústria sovint responsable de mers subproductes per a un consum evasiu.

Tebeos hispànics

El que es va esdevenir a l'Europa continental es va repetir, però agreujat, a l'estat espanyol. La

censura franquista, que catalogava els còmics com a materials per a infants i els sotmetia a ferris i estrets límits en funció d'aquesta peculiar categoria, va impedir que l'esmentat reconeixement franco-italià es pogués transplantar a les nostres latituds. Va caldre esperar una dècada llarga. Amb el final del franquisme i el restabliment de la democràcia van proliferar les revistes «per a adults», segons el model europeu, i alguns intel·lectuals van donar suport a aquesta nova imatge ibèrica de la narrativa dibuixada que s'oposava als lamentables tebeos del passat. Però, al cap d'uns quants anys, els industrials, fets a l'antic àmbit infantiloides dels tebeos franquistes, van eliminar a poc a poc els detalls de veritable creativitat i les plataformes de racionalitat ideològica per decantar-se cap a una nova producció de còmics trivials per a un públic majoritàriament adolescent i escapista, sense preocupacions intel·lectuals.

Una important florida dels còmics espanyols durant l'immediat postfranquisme ha estat tallat

arran pels editors especialitzats en el medi, les publicacions del qual han caigut en defectes similars als que donaven tan mala imatge dels tebeos d'abans. Obres transcendents dels còmics actuals han de trobar aixopluc en editorials de fora el món de la narrativa dibuixada, com Lumen, que ha compilat l'excel·lent *Perramus* dels argentins Juan Sasturain (guió) i Alberto Breccia, o Muchnik, que presenta ara la rememoració de l'holocaust jueu sota els nazis per l'americà Art Spiegelman a *Maus*. I estudis sobre els còmics també s'acullen a editorials estranyes al medi, com darrerament Península, Càtedra i Plaza & Janés.

En aquesta situació resulta paradoxal que siguin precisament els desculturitzats i antiintel·lectuals editors de publicacions de còmics els que demanin subvencions i ajudes als organismes públics en funció de raons culturals... i encara és més paradoxal que aquestes subvencions i ajudes beneficiïn un sector que no demostra, a la vista de les seves realitzacions durant els últims anys, cap interès cultural o intel·lectual.

HISTORIETES, VÍDEOS I ALTRES CABÒRIES

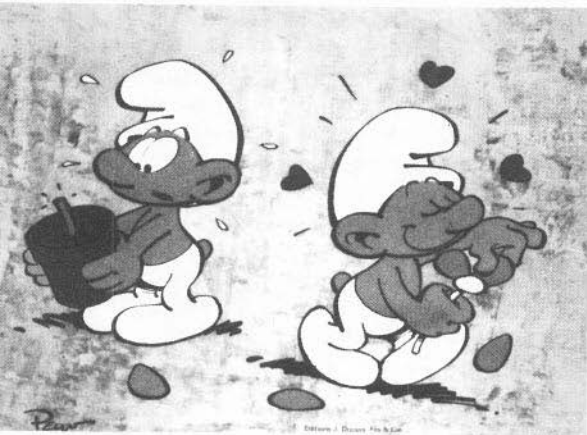
Ignasi Riera

Em pregunteu sobre els efectes dels dibuixos animats de la tele i del vídeo en el món dels infants. Mireu, jo, de petit, em vaig empassar molts tebeos. El tebeo-tebeo i els «Pulgarcito», «DDT», «Roberto Alcázar y Pedrín», «Hazañas bélicas», etc. Els llibres no em van interessar fins que no vaig conèixer una sèrie, no sé si carrinclona però

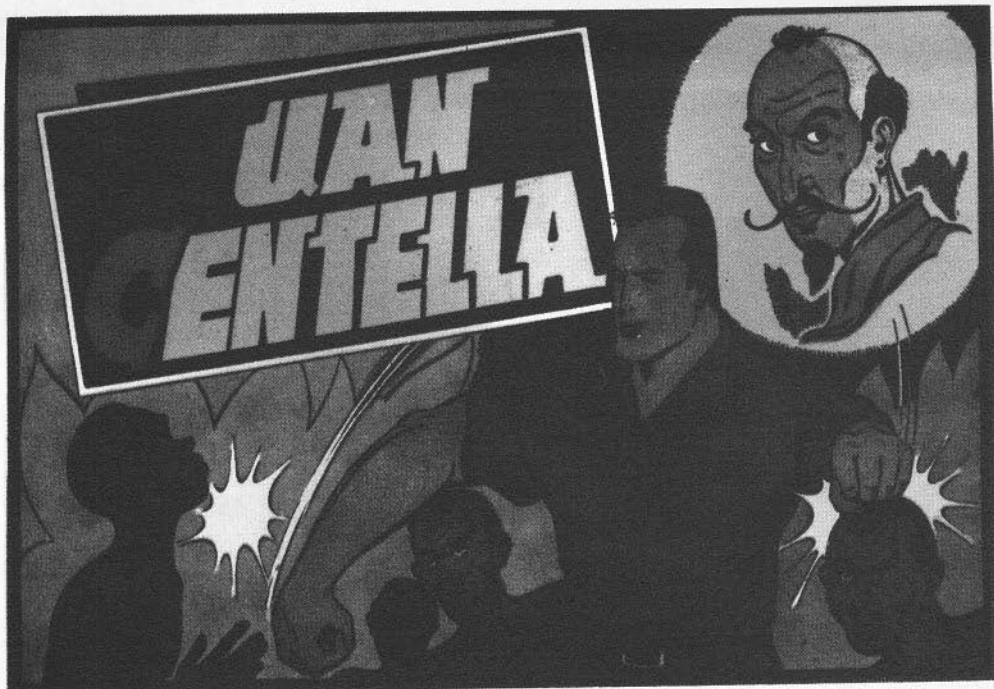
sí moral i exemplar, del padre Finn, segur que jesuïta, amb títols com *Percy Winn* (no sé si s'escriu així). És a dir: el procés del nen cap a la lectura és complex i passa sempre per l'enamorament. (Ara la meua filla s'ha enamorat dels llibres de la Mary Rogers, *La tele boja* i d'altres. I els llegeix i els rellegeix. Això i els «Carpanta» o els «Zi-pi-Zape». En canvi, sua sang quan ha de llegir lectures escolars obligatòries. Jo vaig recomanar-li l'excel·lent *Matilda* de Roal Dahl i no va passar de la pàgina 10 dient que era avorrit i insuportable.)

La veritat és que sempre he cregut que creariem més addicció als infants, pel que fa a la lectura, amb textos científics que no pas amb ficcions acientífiques. L'atenció amb què segueixen programes sobre bèsties o explicacions sobre els motors de les motos... els incapacita per empassar-se històries bledes sobre nens-mags. (Sempre he cregut que l'èxit del *Zoo d'en Pitus* del Sebastià Sorribas ve del fet que és una lectura que permet de contrastar coneixements reals.)

Començo a pensar que la tele ens influeix més a nosaltres que no pas als nostres fills. Ells ja han nascut entre televisors. A nosaltres la moto mai no ens va sobtar perquè vam néixer entre cotxes, tramvies i motos. Quan es diu que la tele mata

els infants, penso que només és gràcies a la complexitat dels grans: ens fa tanta por el carrer que preferim els nens asseguts davant del televisor que no fent aventures entre drogues del barri o la bogeria de trànsit incontrolat. És a dir: penso que el gran crim de la tele és que fa sedentaris als nostres fills. I jo, que sóc gros però actiu, repudio el greix passiu dels sedentaris, dels receptors passius d'imatges. M'explico: si fóssim capaços d'inventar una màquina que permetés els televidents completar les imatges, intervenir activament en els concursos, guixar el que no els agrada, respondre a enquestes fetes... jo seria un defensor de la tele i del vídeo, dels quals em preocupa que inciten a la passivitat total.

M'interessen molt els dibuixos animats: els reproduïts en llibre i els reproduïts en imatge. Els dibuixos animats poden transmetre missatges carques i reaccionaris (mireu el Dragui quan explica la seva història de Catalunya, càstig per a la decadència moral d'un país acrític, *impossible el ademan*, o els còmics que empenyen cap a la venjança, cap a la repressió o cap a la violència). Els dibuixos animats són esquemàtics. És clar! Però no tant com els missatges electorals... que tots els

partits, tots!, pretenen fets des de la intel·ligència i que resulten la befa dels polítics contra els ciutadans, als quals titlem d'estúpids... i a més els demanem que ens votin! El caràcter elemental del llenguatge dels dibuixos animats és paral·lel al llenguatge elemental de la publicitat i dels nous credos del pensament imperialista. Amb una diferència: que el dibuix matisa, esmena, interpreta, suggereix, pel camí de la ironia o de la tendresa. És a dir: crec en l'efecte educatiu del bon dibuix animat, tot i que em temo que el negoci dels dibuixos animats depèn cada cop més de grans capitals que, com a les telesèries, han de proposar missatges tan genèrics que resulten buits i estúpids. Compte, per tant: el problema no és que el gènere sigui limitat, des d'un punt de vista expressiu, sinó que el capital que fa possible el gènere és limitatiu, des d'un punt de vista ideològic.

No sé que dir més. Potser perquè tinc la impressió creixent que l'infant viu ara una altra guerra de signe ben diferent: la d'intentar fugir de nosaltres, els adults, que vivim obseditos per educar-lo. El nen se sentiria un ratolí que se les empesca totes per evitar l'acció «pedagògica» del gat de torn, que som nosaltres.

el guix de l'alumne

QUADERNS-GUIX

QUADERNS DE TREBALL PER MILLORAR
L'APRENTATGE

El tractament de la diversitat a l'escola
fa necessari un material que permeti un
treball individualitzat de l'alumne.

TÈCNIQUES D'APRENTATGE I ESTUDI

a partir d' **onze** anys

1 DE LA LECTURA AL RESUM

2 DE LES PREGUNTES AL
TREBALL ESCRIT

3 DELS DEURES A L'ESTUDI
PERSONAL

Coordinador: Artur Noguerol

Format 27x21 cm
32 pàgines
190 pts.

Sol·liciteu-ne un
exemplar de mostra per correu,
o telefònicament al núm.
(93) 235 23 11

TÈCNIQUES DE CÀLCUL

a partir de **sis** anys

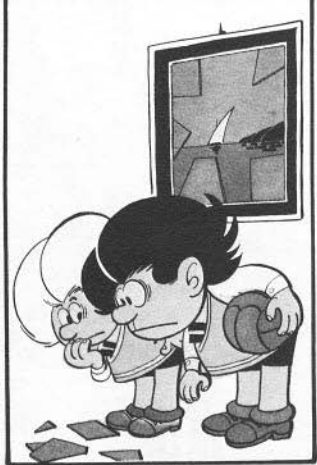
BLOC I DE LA QUANTITAT AL CÀLCUL ARITMÈTIC

- Sumar i restar
- Multiplicar i dividir

Coordinador: Joaquim Giménez

GRAÓ
EDITORIAL

editorial graó
de serveis pedagògics
c/ de l'art, 81 - 08026 barcelona

Joma

UNA EINA DIDÀCTICA DEL CÒMIC, EN CÒMIC

Quan érem petits la majoria de nosaltres es va sentir atret pels còmics, «tebeos», els anomenàvem.

Ens passàvem l'estona llegint «El capitán Trueno», «Roberto Alcázar y Pedrín», «Azucena», «Pulgarcito», «Florita» y «Pumby».

La nostra generació va descobrir sense proposar-s'ho el que eren els plans, els diferents tipus de globus, l'estructura en vinyetes, les línies cinètiques, les onomatopeies, el cartutx...

Ens hauríem quedat de pedra si, a l'escola, ens n'haguessin parlat. Ara les coses han canviat.

Per això, hem pensat que en aquest monogràfic dedicat al còmic no hi podia faltar el principal protagonista: el còmic. Volíem que aquesta forma de comunicació alternativa, que articula dos llenguatges, el visual i l'escrit, també fos present d'una manera activa en aquest monogràfic.

És per això que vam demanar a en Joma que

ens fes un còmic que fos alhora una història i també l'explicació de la tècnica del còmic. És a dir, una eina didàctica del còmic, en còmic.

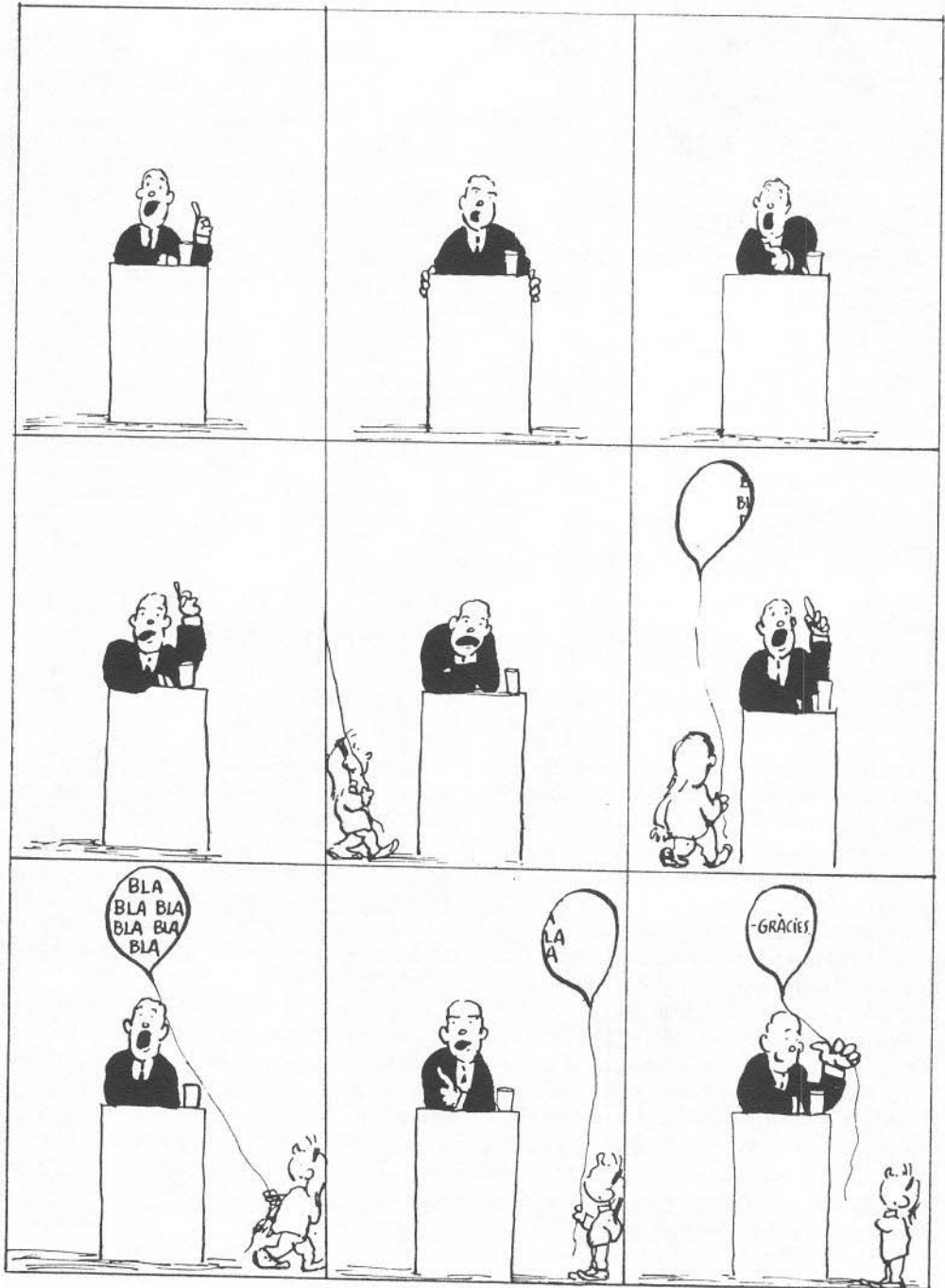
Esperem haver aconseguit el nostre objectiu. Fóra bo que aquestes tres «historietes» servissin per treballar el còmic, amb els nens, a la classe.

En la primera «historieta» veiem com neix el globus. El globus és l'espai que delimita el text parlat o pensat.

En la número dos se'ns presenten les onomatopeies, és a dir les representacions fonètiques de determinats sons, crits, sorolls produïts per persones, animals, coses o fenòmens.

I, per fi, en un tercer moment, gràficament, veiem la vinyeta. La vinyeta, que és, en el còmic, unitat bàsica, delimitada per un espai i un temps concrets.

P.E.

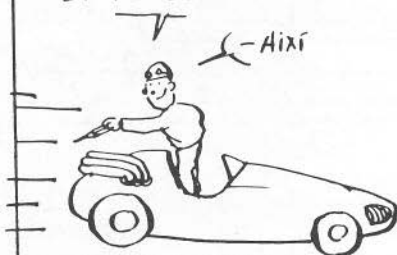
BROOOOUM.

- BROOOOOUUMMM...
ÉS EL SOROLL QUE
FAN ELS COTXES
A LES HISTORIETES.

- I PERQUÈ CORRIN FORÇA SI
FAN UNES RATLLETES AL
DARRERE.

- Així

NYiiiiii

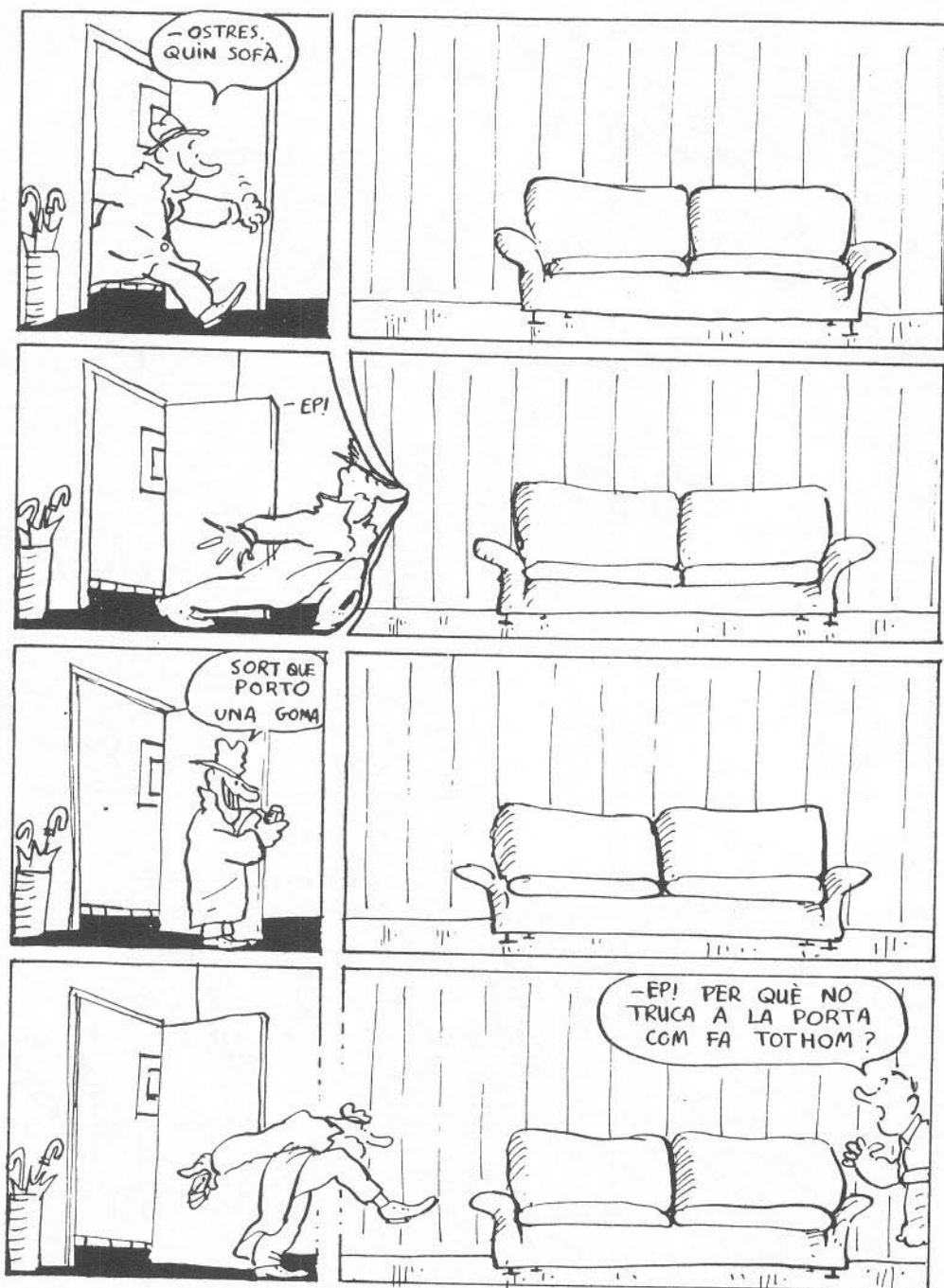

- NYiii?
- AIXÒ ÉS PER FRENAR.

- AQUESTES NO CAL
QUE US LES
EXPLIQUI, OI?

L'Aventura de descobrir els Clàssics continua.
ELS MILLORS LLIBRES PER A REGALAR ALS JOVES

De venda als quioscs i llibreries.

1 CANIGÓ
de Verdaguer

il·lustracions de Carme Peris

2 ULISSES
d'Homer

il·lustracions de Fina Rifà

3 MACBETH
de Shakespeare

il·lustracions de Maria Rius

4 GARGANTUA
de Rabelais

il·lustracions de M. Ginesta

5 CYRANO
de Rostand

il·lustracions de Carme Peris

6 EL "BUSCÓN"
de Quevedo

il·lustracions d'Irene Bordoy

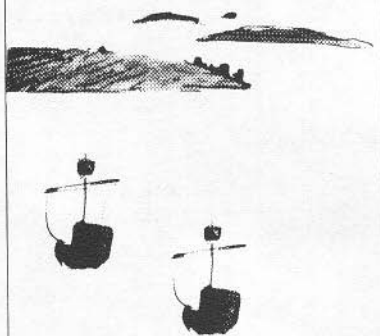
7 MOISÈS
de L'Antic Testament

il·lustracions de Fina Rifà

8 L'ANELL DELS
NIBELUNGS
de Richard Wagner

il·lustracions de Maria Rius

9

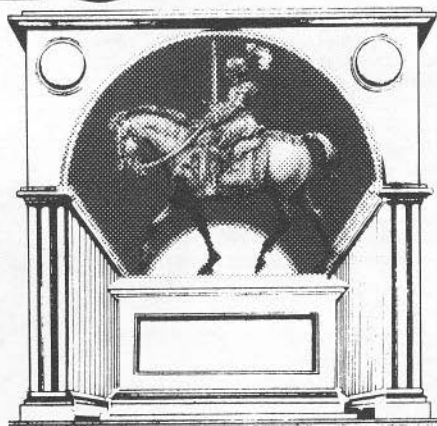

LLIBRE DELS FETS
DEL REI EN JAUME EL CONQUERIDOR

Adaptació de Montserrat Planas i Josep M. Pujol

il·lustracions de Joma

10

TIRANT LO BLANC
JOANOT MARTORELL

Adaptació de Maria Aurèlia Capmany

il·lustracions de Manuel Boix

CATALUNYA 1000 ANYS
GENERALITAT DE CATALUNYA

Edicions Proa, Diputació, 250
08007 Barcelona Tel. 302 71 18

El cavaller Tirant lo Blanc fa honor al seu títol lluitant contra turcs i genovesos, festejant les dames i venent els qui el repton... fins i tot un gos ferotge a

mossegades! Descobriu les aventures de l'heroi de Joanot Martorell explicades amb el bon ofici de Maria Aurèlia Capmany. Il·lustracions de Manuel Boix

Premis de comunicació de la Diputació de Barcelona

La Diputació de Barcelona vol promoure i impulsar les publicacions locals i comarcals, les emissores municipals i les televisions locals. Igualment vol que la informació generada per aquests mitjans tinguin arreu de Catalunya la difusió que es mereix.

Per això, un cop més, convoca els Premis de Comunicació següents:

Premi Tasis-Torrent de Premsa Comarcal 1989 (*IX edició*), dotat amb 1.500.000 ptes.

Premi Rosalia Rovira d'Emissores Municipals 1989 (*V edició*), dotat amb 1.200.000 ptes.

Premi Miramar de Televisió Local 1989 (*I edició*), dotat amb 1.200.000 ptes.

Premi Arrel 1989 (*I edició*), per revistes i butlletins municipals de la província de Barcelona, dotat amb 500.000 ptes.

Si voleu més informació sobre les bases, adreceu-vos a:

Gabinet de Premsa de la Diputació de Barcelona
Rambla de Catalunya, 126. Tel. 402 22 22
Barcelona 08008

**Diputació
de Barcelona**

EL CÒMIC, UNA EINA MENYSPREADADA

Antoni Bardavio Novi
Manel Bardavio Novi

Una mica d'història

Al començament de la dècada dels 40, un se'nyor anomenat Orson Welles portava a la pantalla un personatge que donaria nom a un film clau en la història del cinema: *Citizen Kane*.

Aquest personatge, fictici a la pantalla, naixia com a reflex d'un personatge real, W. R. Hearst, magnat de la premsa nord-americana. Hearst, que feia honor al tòpic del seu país, era pràctic i bon negociant, la qual cosa el portava a buscar sempre les millors fórmules per vendre els seus periòdics i així ampliar el nombre de lectors, en una dura competència amb d'altres editors.

Aquests editors sabien ben bé que la immensa massa d'emigrants que atapeïen els molls d'arribada de la ciutat dels gratacels eren una potencial clientela. Per guanyar-se-la, havien de fer-se amb qualsevol tipus de mitjà al seu abast, des de la simple i brutal imposició cultural, fins a la utilització de subtils mitjans integradors a la nova cultura.

No podem perdre de vista que la cultura, i en primer lloc la llengua, que representaven els Hearst, Pulitzer i companyia, no tan sols era hegemònica i omnipresent, sinó l'única vàlida so-

cialment, tret dels «ghettos» d'immigració, on d'altres models anaven penetrant a la vida cultural nord-americana, això sí, pel camí de les clavegueres.

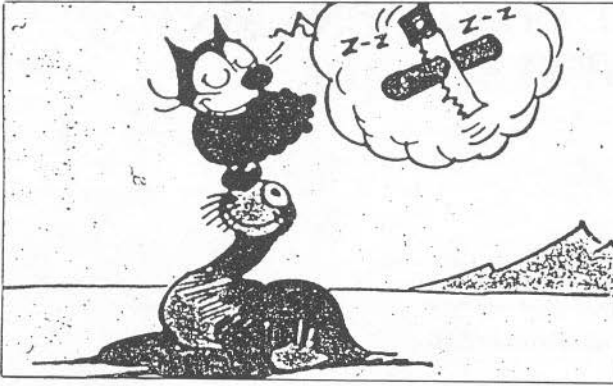
Això no obstant, no deixa de ser interessant l'actitud de buscar fórmules integratives a l'anglès per a tota aquella massa humana analfabeta en la llengua anglo-saxona, quan no en el seu propi idioma.

Una d'aquestes fórmules es troba a les darreries del segle XIX en iniciar-se la prehistòria d'un nou mitjà gràfico-narratiu, que avui en dia coneixem amb el nom de còmic o, més popularment a casa nostra, *tebeo*.

Els nous còmics, com diu Romà Gubern, «oferien un entreteniment ideal per a grans grups d'emigrants que no tenien un bon domini de l'anglès i, ni llegien llibres ni anaven al teatre; [els còmics] trobaven una amplíssima acceptació social.»

Al marge de posteriors evolucions, volem destacar els següents trets sociolingüístics del còmic en els seus inicis:

- creació d'un nou tipus de llenguatge narratiu (literari-gràfic);
- vinculació natural al periodisme, com a mitjà

Metàfora visual

Cridar

- vehicular, lligat, per tant, a la iniciativa privada de l'empresariat periodístic;
- clara intenció d'arribar a un públic majoritari (cultura de masses, identificació com a «mass-media»);
  - voluntat d'incidir en un públic emigrant adult desconexedor de la llengua anglesa (és característic que una de les sèries clàssiques dels inicis del còmic, *The Original Katzenjammer Kids*, es fes en un anglès fortament germanitzat).

Aquesta breu introducció històrica ens permet remarcar l'explícita intencionalitat sociolingüística que el còmic va tenir en els seus orígens. Posteriorment, el mitjà ha derivat per camins força diferents d'aquells inicials que li van permetre adquirir carta de ciutadania entre els mitjans de comunicació del segle XX. El que és evident és que un dels camins que més s'ha definit amb el pas del temps és el de la seva implantació entre els sectors més joves de la nostra societat. Amb més

o menys qualitat; amb diferents gradacions quant a infantilisme o maduresa; com a mitjà d'esbarjo o com a eina de contestació i crítica; des del producte refinat de la gran editorial, al rudimentari *fanzine* d'aficionats; amb tots els més i els menys que s'hi vulgui posar, una cosa és clara: el còmic, amb tots els seus variants, és el mitjà amb més ascendència lectora-voluntària entre la majoria de joves avui en dia.

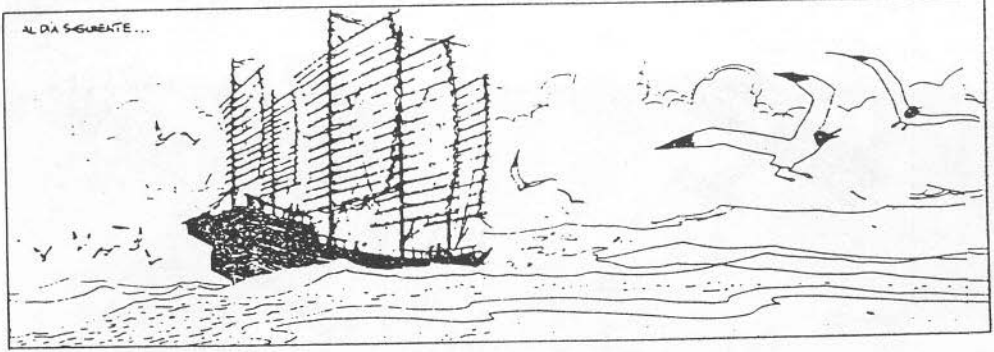
El còmic, un instrument didàctic en auge

En els darrers temps, s'ha inclòs l'estudi del llenguatge del còmic com a part integrant del currículum de l'àrea de llenguatge als diferents cicles de l'EGB, i en especial al cicle superior. Aquest fet no és fortuït, i els motius que han portat a considerar-lo com a eina didàctica a les diferents àrees del coneixement, cosa que abans era considerada supèrflua, quan no perjudicial, són diversos:

- les característiques diferencials respecte a altres formes de comunicació/expressió, suposen l'articulació de diferents llenguatges alhora: escrit, visual/iconogràfic i onomatopeic;
- potencia l'estructuració lògica del pensament, afavorint l'assimilació de la seqüenciació de les narracions i els processos;
- inicia el llenguatge de la imatge en les seves diverses formes: cinema, TV, fotografia, etc.

Parlar

Pla general panoràmica

Totes aquestes consideracions van portar-nos a proposar un taller específic de còmic, articulat a partir d'un dossier en el qual es combinen: una part teòrica amb suport visual de diapositives, i un nucli d'exercicis distribuïts entre els diferents blocs teòrics, i que culminarien amb la realització d'un còmic seguint les pautes explicades anteriorment.

Estructura de la part teòrica

1. Definició

- 1.1. Trets característics del còmic.
  - 1.1.1. Estructura narrativa en forma de seqüències progressives.
  - 1.1.2. Combina dibuix i text.
  - 1.1.3. Utilitza signes comunicatius propis.
- 1.2. Diferències entre còmic i auca (combinació de dibuixos i text, però sense signes comunicatius propis, no existència de progressió narrativa).

2. La vinyeta (unitat bàsica delimitada per un espai i temps concret).

3. El dibuix.

3.1. Pla (camp visual representat a la vinyeta).

- 3.1.1. Pla general panoràmica: la referència bàsica és un gran espai.
- 3.1.2. Pla general: la referència a l'espai o ambient és important en el conjunt.
- 3.1.3. Pla sencer: la referència bàsica són les figures senceres, sense necessitat de fer constar l'espai o ambient.
- 3.1.4. Pla americana o 3/4: la figura humana està presa a l'alçada dels genolls.

3.1.5. Pla mitjà: la figura humana està presa a l'alçada de la cintura.

3.1.6. Primer pla: la figura humana està presa a l'alçada de les espatlles.

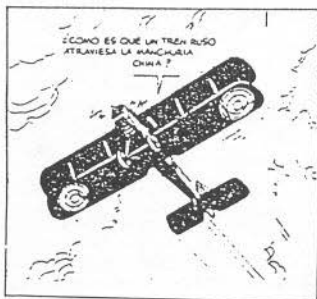
3.1.7. Pla de detall: la referència és una part concreta del cos o un objecte.

Pla mitjà

Primer pla

Contrapicat

Picat

- 3.2. Angles (punt visual des del que s'observa l'acció).
- 3.2.1. Normal: des de la pròpia alçada.
- 3.2.2. Picat: vist des de dalt.
- 3.2.3. Contrapicat: vist des de baix.
- 3.3. Profunditat de camp (permet visualitzar els desplaçaments utilitzant la perspectiva, així com la proximitat o llunyania entre diferents personatges que apareixen a la vinyeta).

4. El text.

- 4.1. L'ordre de lectura del text en el còmic és: d'esquerra . → . a dreta

de dalt . ← → . a baix

- 4.2. El globus (espai que delimita el text —parlat o pensat— expressat pels personatges).
- 4.2.1. Tipus de globus: parlat, pensat, cridat, tremolós, metàl·lic, xiuxiuejat, etc.
- 4.3. Text de suport (està dins de la vinyeta i serveix per aclarir o explicar el seu contingut).
- 4.4. El cartutx (es troba entre vinyetes i té la funció d'enllaçar l'acció).
- 4.5. El text en «off» (connecta dues vinyetes com el cartutx, però com si una veu ho expliqués des de fora de l'acció).
- 4.6. Tipus de lletra (ens pot suggerir crits, angoixa, inseguretat, etc.).

5. Les onomatopeies (representacions fonètiques —per mitjà de signes alfabètics— de determinats sons, crits o sorolls. Poden estar produïts per persones, animals, coses o fenòmens).

6. Els signes no alfabètics.

- 6.1. Signes d'interrogació i admiració.
- 6.2. Signes musicals.
- 6.3. Metàfores visuals.
- 6.4. Línies cinètiques (serveixen per reforçar la idea de moviment).

Com fer un còmic. Parts

Quan fem un còmic, hem de tenir en compte com treballem les seves parts bàsiques: guió, dibuix i muntatge.

Guió: quan fem un guió, hem de tenir clar: què expliquem, quins personatges hi ha, on passa l'acció, quan passa l'acció i com passa l'acció.

Disseny de la vinyeta:

VINYETA	
QUÈ PASSA (dibuix)	QUÈ ES DIU (text)

Dibuix: en primer lloc, hem de saber reflectir les expressions bàsiques del rostre: alegria, enuig, riure, tristor, serenitat, riallada, malícia, ingenuïtat, còlera, etc.

Un altre aspecte important és el de les proporcions i el moviment del cos que volem dibuixar; abans de crear un personatge hem de fer el seu esquelet bàsic.

Muntatge: dona continuïtat a la narració bo i unint el que passa a una vinyeta amb la següent.

A més del text de suport, els cartutxos i la veu en «off» que ja hem vist, també es poden utilitzar altres recursos com per exemple l'el·lipsi, que serveix —mitjançant un dibuix d'unió— per a donar idea del pas del temps o de desplaçament, o la fosa d'imatge que consisteix a fer aparèixer o desaparèixer imatges del dibuix mitjançant la variació i/o barreja de tons a vinyetes successives.

Com fer un còmic. Passes

En el moment de plantejar el còmic, les passes a seguir en línies generals són: pensar la història, fer el guió, pensar el títol, fer la distribució de les vinyetes, dibuixar les vinyetes, determinar l'espai dels textos, realitzar les onomatopeies, realitzar les línies cinètiques, retolar en negre la part gràfica, tramar o pintar, retolar en negre i amb majúscules tots els textos i els diferents contorns (globus, cartutxos, vinyetes, etc.).

Exercicis

Els possibles exercicis a realitzar en els diferents apartats del treball són:

1. Ordenar les vinyetes presentades de manera desordenada als alumnes en una fitxa prèviament preparada pel professor.
2. Dividir un foli en 9 (3 × 3) vinyetes d'igual mida, i després fer el mateix, però amb 12 (3

× 4) vinyetes (es pot convertir les tres primeres en una sola, com si servís per fer-hi el títol).

3. Agafar còmics vells i retallar un parell de cadascun dels diferents tipus de plans i angles, classificant-los i enganxant-los posteriorment en folis.
4. Escollir un dels plans sencers de l'exercici anterior i transformar-lo en un pla 3/4, pla mitjà, primer pla i pla de detall, i que l'alumne els dibuixi (es proposa que els quatre dibuixos es facin en vinyetes de la mateixa grandària que l'original).
5. Inventar una frase i escriure-la amb el tipus de lletra i globus corresponents, segons s'expressi: tranquil·litat, por, xiuxiueig, etc.
6. De nou buscar i retallar; ara es tractaria de buscar, classificar i enganxar diferents tipus de globus i explicar-ne el significat al costat.
7. Acabar l'última vinyeta (prèviament treta pel professor) d'una història ja feta.
8. Omplir els globus en blanc d'una història ja feta, distribuïda als alumnes sense el text.
9. Experimentar diferents sons i sorolls i transcriure'ls en onomatopeies.
10. Realitzar les següents metàfores visuals dibuixant-les en un foli: dormir com una soca, insultar, estar tocat del bolet, una inventada pel propi alumne, etc.
11. Altra vegada els tebeos; buscar i retallar diferents tipus de línies cinètiques i explicar-ne el significat.
12. Realitzar el dibuix de quatre expressions bàsiques.
13. Dibuir l'esquelet bàsic de les següents posicions: dret, quiet, dret en moviment, assegut, estirat, etc.

Exercicis globals:

14. Elaborar un còmic que ocupi 2 o 3 pàgines (utilitzant doble foli per a facilitar la recreació de detalls) seguint les pautes ja estudiades.

LLIBRES DE LECTURA PER A L'ESCOLA I L'INSTITUT

Col·lecció «LA TORRE I L'ESTEL»

Un text breu amb il·lustracions a tot color fetes per artistes d'arreu del món

Col·lecció «EL VAIXELL DE VAPOR»

Una col·lecció que tothom coneix i valora:

sèrie blanca: primers lectors
sèrie blava: a partir de 7 anys
sèrie taronja: a partir de 9 anys
sèrie vermella: per a nens de 12 anys

Col·lecció «GRAN ANGULAR»

Narracions per a joves i adults, amb temes realistes i de ficció

Col·lecció «LA TERANYINA»

Col·lecció lúdica de butxaca per a joves i adults

sèrie groga: relat policíac
sèrie vermella: relat de misteri
sèrie blava: relat de ciència-ficció

editorial **cruïlla**

AL SERVEI DE L'EDUCACIÓ

Distribuidor exclusiu:
CESMA, S.A.
T. 383 10 11 - Badalona

EL TALLER DE CÒMIC AL CICLE SUPERIOR

21

Núria Ferrer i Ginés

Introducció

Des de fa alguns anys, sembla que s'hagi vist la necessitat, de fer entrar el còmic a les aules, com a objecte de treball i estudi. La defensa pedagògica del còmic no cal que la faci jo, perquè ja hi ha hagut persones més qualificades que jo, que ho han fet. Però sí que voldria expressar el meu escepticisme, en plantejar didàctiques que semblen necessàries i renovadores, o més o menys noves i atractives per als alumnes, sense comptar que és el mestre qui les portarà a les aules, i és ell qui n'ha de veure el sentit, la necessitat i ha d'estar preparat per fer-ho.

Treballar el còmic, sense entrar-hi, simplement perquè és un tema del programa, penso que no cal. Si ho fem, hi hem de dedicar atenció i plantejar-nos a on volem arribar, a on volem que els nostres nois i noies arribin, i si més no, arribar a despertar-los la curiositat intel·lectual pels fenòmens de comunicació de masses que es produeixen en la nostra societat.

Despertar la curiositat intel·lectual dels nostres alumnes no és una tasca senzilla. Exigeix tot un esforç i treball per part dels alumnes i també del mestre, el qual els haurà d'anar donant pistes, claus i possibles camins, que els nostres nois i

noies hauran de descobrir per fer-los tots sols, amb l'ajuda de la nostra feina, que és aquesta.

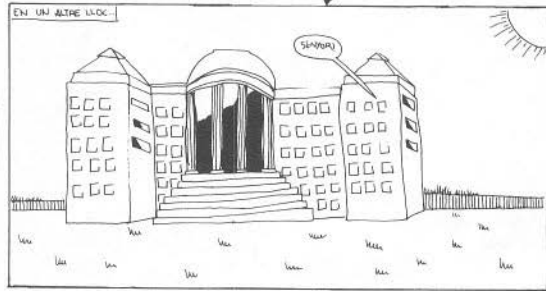
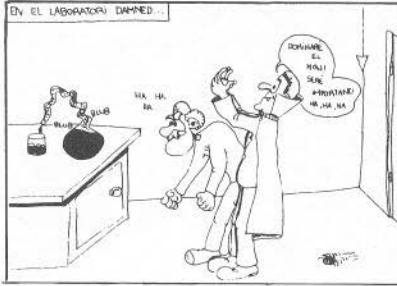
Com que el llenguatge del còmic té la seva complexitat i «intrínquil», ens cal plantejar-lo amb tota la seva globalitat. Com a llenguatge serveix per a explicar coses, que poden ser reals i inventades, imaginades; però també serveix per a transmetre sensacions, sentiments, pors i un munt de coses més. És essencial que partim d'aquest principi, si no, ens equivocarem en el plantejament, ja que ens limitarem a fer un treball de sintaxi del llenguatge, però no li donarem el seu sentit real i finalitat última que té qualsevol llenguatge, que és comunicar. El noi o la noia ha de poder explicar-se amb aquest llenguatge.

Quins són els models que donem al noi o noia, perquè pugui analitzar les claus d'aquest llenguatge? En aquest sentit, crec que el noi o noia ha de tenir al seu abast, material destinat al consum dels joves, però també d'altres materials destinats al consum adult. Moltes vegades les publicacions bones, destinades als adults, poden ser qualificades per alguns d'excessivament violentes, o fins i tot de pornogràfiques. Aquest és un aspecte temàtic, que els nois i noies coneixen i que a vegades n'estan encuriósits fora de l'escola, i que moltes vegades a l'escola s'ignora, perquè tot allò

ENTRE COSINS

Cuad i realització: Pau Miralles

que, segons alguns, ha d'entrar a l'escola ha d'estar net i desinfectat per poder-ho posar a les mans dels nostres nois i noies. Els nostres nois i noies no s'escandalitzen d'un món adult, que ja els arriba a través d'altres mitjans, i del qual ja saben l'existència. El fet de fer-lo entrar a l'escola i a l'aula possibilita un coneixement seriós i crític, per poder-lo rebutjar si cal, que d'altra manera, no sabrem mai com es produeix. Moltes vegades, la por a afrontar certes qüestions a l'aula amb naturalitat no rau en la por a l'efecte moral que pugui tenir en els nois i noies, sinó en la inseguretat que aquestes qüestions produeixen al mestre. Les històries a què faig referència entren a l'aula al marge de la seva temàtica, perquè tenen unes determinades qualitats plàstiques i narratives interessants d'analitzar.

També voldria remarcar la importància que crec que té el clima de llibertat d'expressió que el taller ha de donar, encara que els resultats ideològics i morals d'aquesta llibertat a vegades no siguin del gust del mestre. El noi o noia està en una edat difícil, de curiositat, de conflicte amb ell mateix i amb el seu entorn i cal que s'expressi. L'expressió d'aquest món no és gairebé mai tranquil·la i equilibrada o serena, perquè aquests són components que no configuren la pre-adolescència, però tot aquest conflicte en algun lloc o altre s'ha d'expressar, i amb el seu treball al taller del còmic, pot fer-ho. El noi o noia pot expressar allò que vulgui en la seva historieta de còmic, però darrera d'aquesta expressió ha d'haver-hi un esforç i un treball ben fet, que tingui en compte totes les qüestions lingüístiques i tècniques del còmic.

Objectius generals

El nostre taller està pensat per als alumnes de 7è i 8è, però també es podria adaptar per a un 6è, si calgués.

L'objectiu fonamental del taller és donar una major amplitud i profunditat a una part de la programació de 7è de llenguatge, on el còmic és un dels temes. També cobreix una part de la programació de plàstica i permet aprofundir sobre determinades qüestions tècniques que en el marc de la classe de plàstica no fóra possible.

La possibilitat de treballar llenguatge i plàstica conjuntament en aquest tema permet donar sortida i estimular els nois i noies que tenen faci-

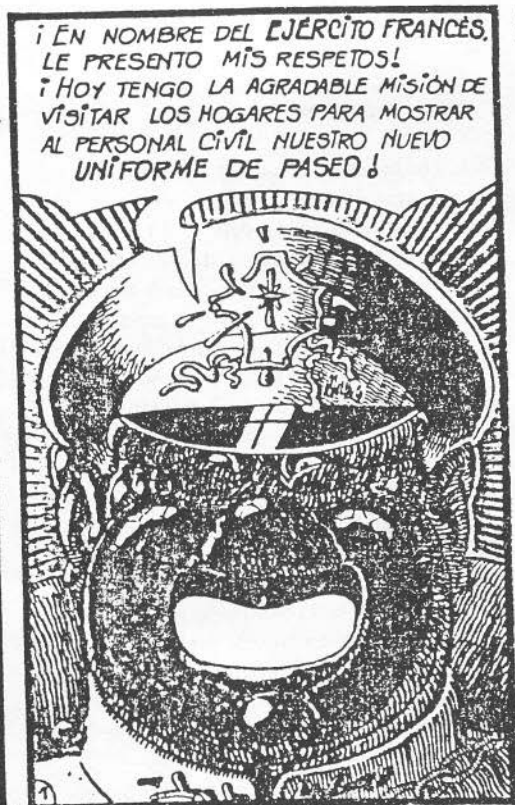
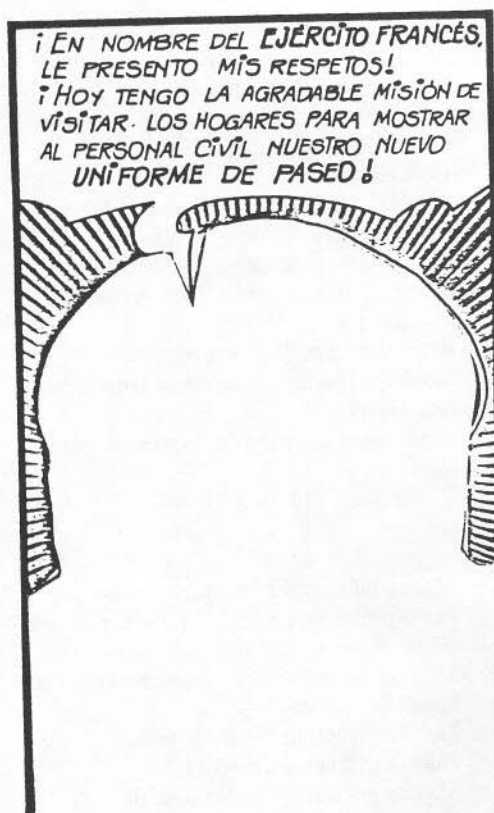
litat per al dibuix i dificultats amb el llenguatge; també permet estimular els que tenen facilitat per al llenguatge i no tanta per a la plàstica; per tant, pretén donar possibilitats a les diferents qualitats dels alumnes i creiem que en aquest sentit satisfà força les expectatives de tots els nois i noies.

També creiem interessant tenir en compte la dinàmica de relació que s'estableix entre 7è i 8è; estimula les relacions humanes, contrasta els parers dels nois i noies i fa anar més enllà, tant els més petits (7è), perquè veuen les perspectives i respostes dels de 8è, com aquests mateixos, amb allò que s'espera d'ells en el seu paper de grans.

També és un objectiu la creació d'un clima de llibertat d'expressió, per canalitzar totes les pors, tabús i fantasies dels pre-adolescents i que tinguin on manifestar-les.

Objectius específics

- Entendre la morfologia i complexitat del llenguatge del còmic on es poden utilitzar diferents codis, pertanyents a llenguatges diferents, i on han de quedar sintetitzats en un de sol.
- Saber *analitzar* una historieta en tots els seus components:
  - Guió.
  - Solucions a l'estructura del guió: seqüències, vinyetes.
  - La vinyeta i tots els seus elements i components.
  - Resultat final: la historieta.
  - Tipus de dibuix i solucions tècniques adoptades.
- Saber *elaborar una historieta*.
  - a) El guió.
  - b) Convertir el guió en seqüències i cada seqüència en un nombre determinat de vinyetes, segons allò que es creu significatiu d'explicar.
  - c) Buscar la solució més adient a allò que ha de sortir en una vinyeta, utilitzant tots els recursos i possibilitats que ofereix el llenguatge del còmic.
  - d) Fer un esquema del contingut de cada vinyeta i portar-lo a la pràctica, amb un dibuix madurat per la recerca d'informació i l'esforç d'adquisició tècnica.

Els nois han de deduir i dibuixar el pla que falta amb la informació que se'ls dona a les altres vinyetes.

- e) Acabar bé les vinyetes buscant uns resultats de qualitat i exigència tècnica.
- f) Quedar satisfet del resultat del propi treball, perquè hi ha hagut un esforç i esgotament de les pròpies possibilitats, i saber-lo avaluar i criticar, sense que això signifiqui una frustració o decepció.
- g) Esperar l'opinió dels lectors, per veure si han entès correctament el significat d'allò que es volia expressar.

Documentació

Cada tanda de tallers té una durada de 28 hores, distribuïdes en dues tardes a la setmana, durant set setmanes. Cada curs tenia previst fer tres tandes de tallers; les setmanes abans d'acabar els respectius trimestres no es fan tallers, perquè és considera que l'estructura de tallers necessita mo-

ments de tranquil·litat i normalitat acadèmica i aquests no ho són.

Aquest taller es pot fer en menys hores, però aleshores també s'hauran de limitar els objectius i el treball a fer, encara que pot ser vàlid igualment; cal considerar que, si volem que els alumnes s'endinsin mínimament en el llenguatge del còmic, haurien de ser, pel cap baix, de 12 a 14 hores. El taller està previst per a uns 16 o 18 alumnes.

Durant 7è i 8è, tots els alumnes han d'haver fet com a mínim una vegada aquest taller; obligatori per a 7è i optatiu per als de 8è que ja l'han fet.

Els nens vénen al taller amb una llibreta en la qual van anotant les activitats que es fan cada dia i la teoria que es va introduint. Aquesta llibreta serveix d'agenda del taller i de recull de teoria. També han de portar llapis, goma, escaire, cartabó i regle; tota la resta de material que utilitzen els proporciona el taller i és col·lectiu.

El material col·lectiu, si n'hi ha:

1. De documentació
2. Per realitzar un còmic.

1. Un taller de còmic ha de tenir en primer lloc un *arxiu d'imatges*. La funció d'aquest arxiu és enriquir els dibuixos dels nois i noies, quan aquests es troben mancats d'una bona imatge mental d'allò que volen dibuixar, o quan els fallen parts d'informació. El noi o noia pot tenir molt clar teòricament allò que vol dibuixar en una vinyeta, però li falten recursos a l'hora de configurar la imatge que l'arxiu els proporciona.

L'arxiu, el van elaborant els diferents nois i noies que passen pel taller de còmic i amb les seves aportacions aquest es va ampliant. Per fer aquesta feina només cal un arxivador, un pilot de fitxes i unes quantes revistes d'on poder anar retallant fotografies. L'arxiu té diferents apartats que es van ampliant conforme aquest va creixent. Per citar alguns exemples, podrien ser: cares, mans, parts del cos humà, grups humans, transports, cotxes, etc... L'arxiu és molt útil i els nois i noies agraeixen la seva existència, ja que l'utilitzen molt.

L'altre material de documentació que cal tenir és una *selecció de còmics de qualitat* i que no siguin els habituals que els nois i noies estan acostumats a veure. Aquest material és fàcil de trobar en les llibreries especialitzades i, tot i que és bastant car, es pot anar ampliant amb el temps. Aquests còmics, els nois i noies els utilitzen per fer els exercicis d'anàlisi i també per veure les diferents solucions narratives i plàstiques que adopten els professionals, dels quals treuen exemples i models. Els llegeixen al taller i també se'ls deixa en préstec, si se'ls volen endur a casa.

Dins d'aquest mateix apartat és interessant el llibre *La tècnica del còmic*, d'en Josep M. Bea, perquè és un llibre on s'explica com es fa un còmic o què és un còmic, d'una forma atractiva i a l'abast, i que als nois i noies els agrada molt i fan servir sovint.

2. És important tenir un bon i variat material, amb el qual els nois i noies puguin anar aprenent les diferents tècniques i puguin realitzar un treball amb un bon resultat tècnic.

L'explicació de la utilització tècnica d'aquests materials requeriria molt d'espai, i em limitaré a donar-ne la llista i fer algunes indicacions.*

- * Un bon joc de retoladors negres de punta fina metàl·lica, amb les següents quantitats i gruixos: 0,2 - 10 unitats
0,5 - 5 unitats
0,8 - 5 unitats.
- Tinta *xina* negra.
- Pinzells, 7 unitats, des del gruix 0.0 fins al 3 com a màxim.
- Canyes, fabricades amb canya d'escombra; cal donar amb un estilet diferents qualitats a les puntes.
- Retoladors pinzell, 2 o 3, negres.
- △ Retoladors punta flexible de cautxú, 5 o 6 unitats, negres.
- * Paper «couché», tallat en vinyetes, al següent format:

10 cm × 20 cm

10 cm × 14 cm

10 cm × 10 cm

Alguns fulls sencers d'aquest mateix paper, per si algun noi o noia vol fer una composició de vinyetes diferent.

- * Molt paper per embrutar, que poden ser sobrants de ciclostil.
- Paper assecant, un parell de fulls.
- *Plumilles* variades, unes 10 o 15.
- Mànecs per a les *plumilles*, uns 10.
- * Pintura blanca opaca, especial rectificacions. Substítueix el TIPPEX i és molt més econòmic.
- △ 2 ninots articulats plans, de perfil.
- Gotets de plàstic per abocar-hi la tinta xina.
- * Cartolines de format 42 × 59 cm, per muntar les pàgines dels còmics.
- * Pega, per enganxar les vinyetes a la seva pàgina.

La historieta que cada nen fa es treballa amb vinyetes separades, i en un format bastant més gran del que aquestes tindran impreses, això es fa per consideracions d'ordre diferent. Primer perquè cada noi o noia doni prou entitat lingüística a allò que és la unitat narrativa de la vinyeta. Segon, perquè el fet de treballar les vinyetes per separat i a un format més gran, permet treballar amb més polidesa i detall i permet repetir cada vinyeta, si és necessari. Quan el noi o noia té totes les vinyetes dibuixades, munta les pàgines sobre una cartolina i posa títol a la seva historieta.

* * Material bàsic.

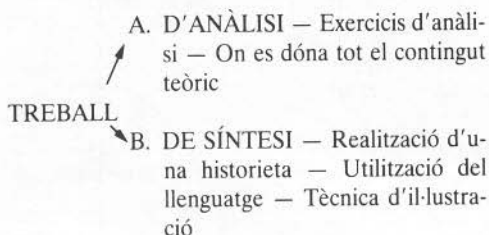
• Material que complementa el bàsic.

△ Material de suport, que està molt bé de tenir.

Plantejament didàctic

En el quadre anterior he intentat recollir tots els aspectes que s'haurien de treballar en un taller de còmic, i l'ordre que s'hauria de seguir, començant per l'estructura narrativa i acabant per tots aquells elements que poden compondre les vinyetes.

El plantejament didàctic es fonamenta en un doble treball, un d'anàlisi del llenguatge i l'altre de la seva utilització, amb la realització pràctica d'una historieta.

A. El treball d'anàlisi es basa en un seguit d'exercicis, on s'ha d'anar treballant els diferents aspectes i complexitat del llenguatge del còmic. Els exercicis parteixen de diferents historietes, tretes de les diferents publicacions que hi ha al mercat. Cal utilitzar-les molt variades, perquè els nois i noies vegin les diferents solucions que donen els professionals.

B. En la segona part, cal que l'alumne posi en pràctica tot allò que ha après en l'apartat A i ho il·lustri amb un seguit de tècniques, on podrà emprar tots els materials anomenats.

El treball comença amb l'escriptura d'un guió on ha de seguir l'estructura del conte que ha après a 6è, però que no cal que sigui un conte.

Un cop el té escrit, ha de començar a estructurar-lo segons un còmic, primer dividint el guió en seqüències, i després buscant el nombre de vinyetes de moments significatius que compondran cada seqüència, tenint en compte la característica de llenguatge el·líptic que té el còmic.

No ha de començar a dibuixar vinyetes fins que tingui molt clara i elaborada l'estructura narrativa, la seva divisió en seqüències i vinyetes, el lligam entre vinyetes, i el contingut i composició de cadascuna de les vinyetes.

Quan té el projecte ben elaborat pot començar a dibuixar, segons aquest, cada vinyeta per separat; pot seguir l'ordre que vulgui per dibuixar les vinyetes, ja que el fet que ho pugui fer separatament no obliga a seguir un ordre seqüencial.

Les vinyetes, un cop dibuixades amb llapis, es passen a tinta, buscant la tècnica més adient a cada possible solució i podent combinar diferents tècniques en una mateixa vinyeta. Primer es dibuixaran tots els contorns, després es donaran qualitats d'ombrejats o blancs i negres i per últim s'escriuen els diàlegs i cartutxos. Finalment, un cop dibuixades totes les vinyetes, es compon la pàgina.

Tota aquesta feina és molt laboriosa i entretinguda i cal preveure molt bé el temps. La historieta no cal que sigui massa llarga i també es pot fer en grups de 2 o 3 persones o individualment.

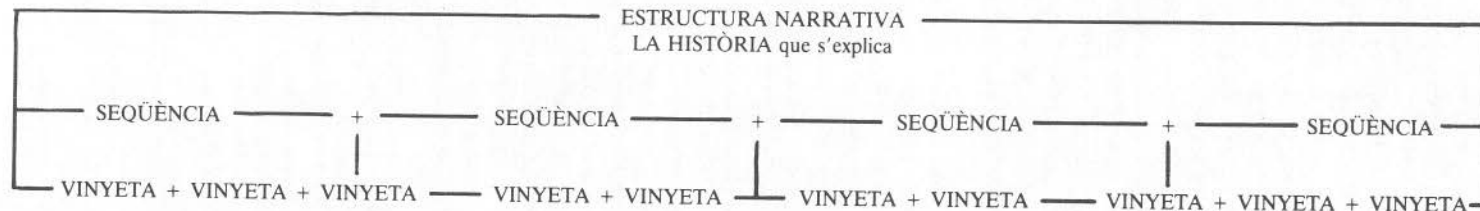
Cada taller publica una revista amb totes les historietes fetes al taller. Per elaborar la revista, fem una fotocòpia reduïda de les historietes i després se'n fa un clixé electrònic o més fotocòpies. La revista es distribueix entre els membres del taller i també uns quants exemplars per les classes.

El treball que hauran de presentar els alumnes un cop acabat el taller és la seva historieta i el recull de tot el treball d'anàlisi i de teoria, que pot estar recollit en la llibreta que ja he citat, o en un dossier. L'avaluació es fa amb tots dos aspectes.

Per ajudar al mestre que tingui ganes d'entrar en aquest tema, hi adjunto una bibliografia bàsica:

- GUBERN, Román, *El lenguaje de los cómics*, Ed. Península, Barcelona.
- PERRAMÓN, J. M., *Así se dibuja a la pluma*, Ed. Lepanto.
- Cómo hacemos nuestros cómics*, Ed. Fontanella.
- ACEVEDO, Juan, *Para hacer historietas*, Ed. Popular.
- Col·lectiu l'Hurat, *El còmic a l'escola*, Ed. ICE. Universitat, Barcelona.

ELEMENTS D'ANÀLISI I DE TREBALL PRÀCTIC EN EL LLENGUATGE DEL CÒMIC

ELEMENTS QUE PODEN HAVER-HI

1. ESPAI on es representa l'acció.
  2. PERSONATGES que desenvolupen L'ACCIÓ - GESTUARI — Funcional
— Indicial
— Disposició característica
  3. Indicacions del pas de temps, canvi d'escenari, accions simultànies → CARTUTX → posició
→ limitació
  4. DIÀLEG o PENSAMENTS o SOROLLS fonètics → dins un globus, amb un apèndix
    - diàleg
    - pensament
  5. SOROLLS → ONOMATOPEIES
  6. Representació del MOVIMENT → signes CINÈTICS
- TIPUS de PLA
i
ANGULACIÓ

INFORMATITZAR LA GESTIÓ DE L'ESCOLA?

Ara ja és possible que a l'escola l'ordinador ens alliberi de les feines mecàniques i burocràtiques.

*Perquè el treball del mestre ha de ser creatiu i no dedicat a les feines mecàniques i repetitives.

*Perquè cal agilitzar la gestió de l'Escola en tots els aspectes.

*Perquè hem de predicar amb l'exemple (o la informàtica només és pels nens?)

APLICACIÓ ESCOLES un programa, per a ordinador PC, confeccionat per un equip mixt d'informàtics i mestres que resol els processos més habituals a l'escola.

Un programa que s'adapta a les necessitats concretes de cada escola (i no a l'inrevés!).

Disposem de tots els impresos necessaris (també els oficials) amb paper continu per a ordinador.

Un programa ÀGIL i fàcil d'usar.

Atenció! oferta "Informatització Total"

ORDINADOR PC/640 Kb
amb Disc de 20 Mb

+

IMPRESSORA EPSON FX-1050
136 columnes/240 car. x seg.

+

PROGRAMA
APLICACIÓ ESCOLES

+

INSTAL·LACIÓ i
CURSET DE FORMACIÓ

APLICACIÓ ESCOLES

AVALUACIONS

FACTURACIÓ

BIBLIOTECA

COMPTABILITAT

PREINSCRIPCIÓ

HORARIS
(en preparació)

GESTIÓ GENERAL

**FÀCIL D'USAR
FLEXIBLE I ÀGIL**

Assessorament a la Gestió Informatitzada
Avgda. Meridiana, 308 ent. 51 - 08027 Barcelona
Tel. 351 30 51 Fax 352 75 50

INFORMAT'89
5-12 JUNY/PALAU 13
Stand de J.B. (núm. 60)

1er. EGB - novetat Col·lecció DELTA

És la nova Col·lecció Delta, creada per TEIDE, per a una escola participativa.

El nou material escolar Col·lecció Delta ha estat acuradament elaborat per distingits especialistes amb llarga experiència pedagògica.

Els presentem la Col·lecció Delta per al curs 89-90.

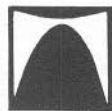
Es compon de tres quaderns i una guia didàctica per a les següents matèries:

- LENGUA
- EXPERIÈNCIES
- MATEMÀTIQUES
- MÚSICA

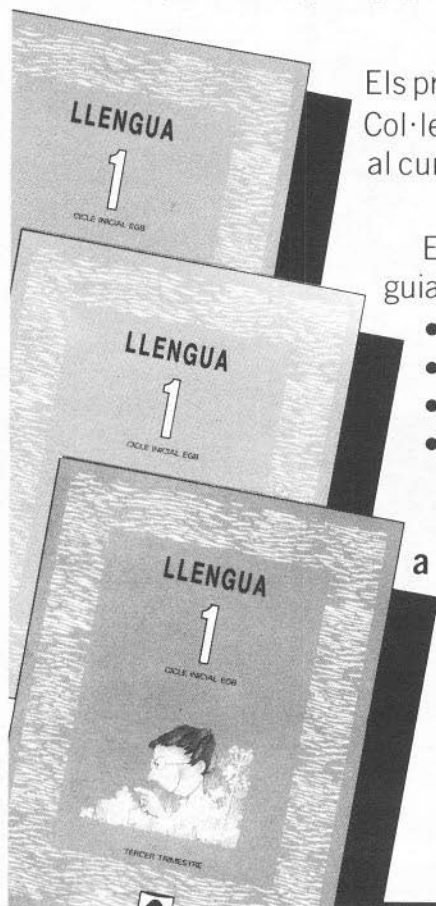
A TEIDE creem material escolar per a una ensenyança actualitzada i eficaç.

TEIDE, EGB AL DIA

EDITORIAL
TEIDE

Viladomat, 291 - Tel. 410 45 07 - Fax 322 41 92 - 08029/Barcelona
Hierbabuena, 50 - Tel. 2 70 79 20 - Fax 571 15 88 - 28039/Madrid

Grup de Mestres de l'Escola Bellaterra.*

En Tintín ha fet seixanta anys. No és broma arribar a aquestes edats i ser més famós que la Mornyos i sense sortir a les revistes del cor. A l'escola vam decidir celebrar aquest aniversari preparant algunes activitats entorn de l'obra d'Hergé —ja coneguda per la majoria de nois i noies del cycle superior— i que impliquessin diverses àrees.

Sortosament, els nois i les noies que coneixen en Tintín i la seva colla no es preocupen massa de les discussions dels adults, experts en l'obra d'Hergé, que o bé l'adoren encara que admeten alguns dels seus possibles defectes, o bé el deixen verd adjectivant-lo de feixista en amunt, però tenint molta cura també de reconèixer-li alguna qualitat, no sigui dit que les seves anàlisis pequen de manca d'objectivitat.

Els nois i noies s'aproximen als personatges d'Hergé, feliços ells, amb els ulls d'aquells que saben que els espera una bona estona i que aquest fet és prou important per no deixar-ho per a un altre dia.

Vam pensar que fóra interessant plantejar diverses possibilitats de treball per celebrar el nata-

lici de l'intrèpid periodista. Ens feia una mica de por imposar treballs sobre llibres, perquè moltes vegades és el millor camí per fer avorrir el que ha de ser una font de satisfaccions. Quan l'escola escolaritza massa, és mal senyal. Però en aquest cas sabem que els nois i noies acollirien sense fer massa escarafalls —de fet no n'hi va haver ni un— el fet de trobar-se per treballar aquell heroi de paper que per a molts sembla de la família.

De totes les possibilitats que es van presentar per tractar aspectes dels seus llibres es varen triar cinc temes que serien treballats per cinc grups diferents.

El primer treball consistia a buscar informació sobre el personatge i sobre el seu autor. Aquells dies alguns mitjans de comunicació es feien ressò de l'aniversari del cèlebre xicotet. Després caldria relacionar i comparar les diverses informacions i descobrir que davant d'aquest fet, com de tota altra cosa de la vida, no hi ha un consens absolut i que en Tintín és un personatge discutit, potser per això és tan interessant. Aquest grup va presentar l'estat de la qüestió i va emetre els seus judicis sobre allò que els especialistes opinen sobre els personatges d'Hergé.

Un altre grup va analitzar el paper que tenen

* Grup constituït per Jaume Cela, Conxita Màrquez, Assun Rodríguez i Marga Teixidor.

les dones en els àlbums de Tintín. Una de les conclusions a què va arribar és que l'autor —no pas els personatges, que no en són responsables— té una visió masculista del món i que això queda reflectit en l'escàs paper que les dones tenen en les històries publicades i en el caràcter caricaturesc que es descobreix en la més famosa de totes, la Bianca Castafiore.

El tercer grup va relacionar els paisatges, ambients i costums de les obres d'en Tintín amb la realitat. La conclusió principal del grup va ser que el seu creador intentava fer una obra realista tant en la descripció dels paisatges, com en els costums i actituds dels seus habitants.

El quart grup va fer una recollida de totes les expressions i insults que utilitza el capità Haddock i en quin context els fa servir. Un cop aplegades, descobreixes la impressionant riquesa expressiva del barbut company company d'en Tintín.

El cinquè grup va intentar trobar elements comuns en la tipologia dels «dolents» que apareixen en els àlbums d'en Tintín. En uns gràfics es van expressar els trets físics i psíquics que ells van veure pertinents i van elaborar un retrat robot unint les característiques més repetides.

Els grups de sisè van rebre la visita dels perso-

natges d'Hergé. Dos nois de la classe es van disfressar de Tintín i de capità Haddock i una noia es va convertir en el rossinyol milanès, Bianca Castafiore. A l'entrada de l'escola van ser rebuts amb el respecte i el protocol que mereixen aquests il·lustres visitants i es van sotmetre a una llarguíssima entrevista preparada anteriorment pels mateixos nois i noies de la classe. Cal dir que els tres que representaven els personatges creats pel belga Hergé coneixien amb molta profunditat els àlbums d'en Tintín i que quan una pregunta no tenia resposta en els llibres ells se la inventaven i arribaven a expressar opinions que, al marge del sentit de l'humor que reflectien, evidenciaven que assumien el seu paper amb una gran seriositat. L'actitud dels nois i noies que feien de periodistes també va ser excel·lent, en guardar, en tot moment, les normes del joc de manera rigorosa i divertida.

Els llibres d'en Tintín estan farcits de fenòmens científics que són objecte d'estudi en els programes de cycle superior. Calia aprofitar aquests dies i el fet que a les classes hi hagués els llibres d'en Tintín per introduir alguns d'aquests fenòmens.

En general, és força difícil introduir el concep-

te de pes. Convenia plantejar activitats que qüestionessin les idees prèvies dels nois i noies de setè respecte a aquest tema. En aquest cas l'error de concepte és augmentat per un mal ús del terme en el llenguatge col·loquial (tots diem que el nostre pes és de x quilos, quan hauríem de dir: la nostra massa és de x quilos).

I què millor que un viatge per l'espai i una visita a la Lluna per observar les peripècies que han de viure en Tintín i la seva colla pel fet del canvi en el seu pes!

Els nois i noies no van tenir cap problema per veure que la mida i la forma dels tripulants és la

mateixa a la Terra, durant el viatge per l'espai i a la Lluna. En canvi, hi havia alguna cosa que canviava en trepitjar el satèl·lit de la Terra. Això va ser la clau d'una rica discussió que ens va permetre relacionar volum, pes i massa dels aventurers.

Vàrem consolidar l'observació en calcular, mitjançant una balança, un dinamòmetre i una proveta, la massa, el pes i el volum dels personatges a partir d'uns ninots de plàstic que representen en Tintín, en Tornassol i el capità Haddock.

Quina llàstima no haver-los pogut tenir en persona!

Publicacions
I.C.C.E.

Reforçament i Recuperació dels Aprenentatges Bàsics.

1. Alteracions de la Lecto-escritura.
2. Raonament: No-verbal, Temporal i Numèric.
3. Esquema Corporal, Diferenciació Esquerra-Dreta, Orientació Espacial.
4. Atenció-observació, Percepció, Coordinació ull-mà.

Col·lecció de Primer a Sisè d'E.G.B.
Bons auxiliars dels llibres de text i de tasques escolars.
Gran nombre i varietat d'exercicis.
Per al treball personal i en petits grups.
Ideals com a tasques estiuenques.
Són producte d'una experiència directa dirigida pel Departament d'Orientació de l'ICCE.
En Català i Castellà.

Distribució PROLOGO. C/ Mascaró, 35-baixos. 08032-BARCELONA. Tlf. 347 25 11

BUP I COU novetats

Són els nous llibres de text TEIDE, per a un ensenyament actualitzat i eficaç.

A TEIDE creiem en l'ensenyament al dia. Per això, gràcies a la nostra continuada tasca d'actualització i al nostre esperit de superació, presentem les novetats de BUP i de COU per al curs 89-90.

2ª LLATÍ

3ª MATEMÀTIQUES

CIÈNCIES NATURALS

3^a

2ª LLENGUA

HISTÒRIA DE LES CIVILITZACIONS/
1er. BUP * HISTÒRIA DE L'ART/COU *
LLENGUA CATALANA/2n BUP *
LLENGUA VALENCIANA/1r. BUP *
FÍSICA I QUÍMICA/2n. BUP *

MATEMÀTIQUES/2n BUP * MATEMÀTIQUES/3r. BUP *
LLATÍ/2n. BUP * LLATÍ/3r. BUP « FILOSOFIA COU català *
CIÈNCIES NATURALS/3r. BUP * LITERATURA
CATALANA/3r. BUP *

Libres acuradament elaborats per especialistes de llarga experiència docent.

TEIDE, BUP I COU AL DIA

EDITORIAL
TEIDE

Viladomat, 291 - Tel. 410 45 07 - Fax 322 41 92 - 08029 Barcelona
Hierbabuena, 50 - Tel. 279 70 20 - Fax 5711588 - 28039 Madrid

PROPOSTES PER A TREBALLAR EL CÒMIC EN COORDINACIÓ AMB ALTRES ÀREES

Antoni Puigdomènech i Girbau*

La lectura de la imatge és un dels recursos que tots els ensenyants fem servir a l'escola, tant per a l'aprenentatge de la lectura, com per treballar les diferents matèries en el cicle mitjà i superior. Exposarem en aquest escrit una experiència de coordinació entre àrees per tal de treballar la lectura verbo-icònica, començant per l'auca i acabant pel cinema. L'estudi de l'auca és un bon punt de partida per introduir tot el llenguatge del còmic. Permet comentar el concepte de vinyeta, els tipus de plans, l'expressió dels personatges, l'ambientació de les accions, la relació imatge/text... L'auca és una eina didàctica molt creativa. La seqüenciació i interpretació d'un text, dóna peu a un treball d'imaginació per part dels alumnes. Un llibre, un conte, un text lliure, una classe de naturals... de tot se'n pot fer auques.

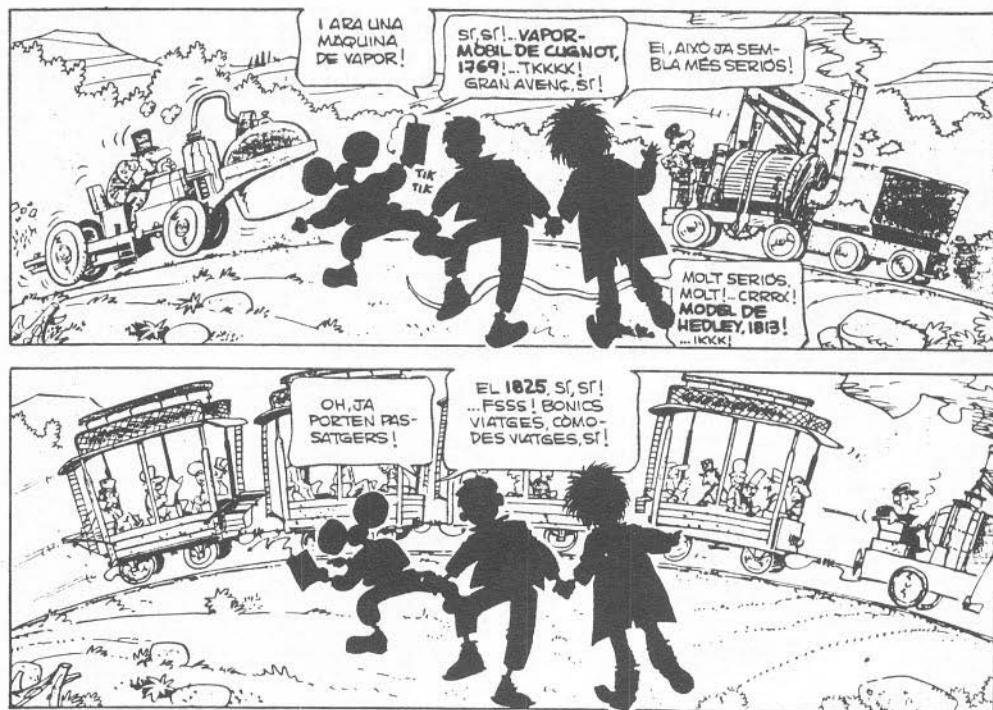
Amb els alumnes de 6è. vam realitzar «L'auca del Rovelló», basada en el llibre de Josep Vallverdú, *Rovelló*. Aquest treball va permetre acostar els alumnes al llenguatge emprat en el còmic, vam treballar coordinats amb l'àrea de plàstica tots els aspectes formals d'expressió dels perso-

natges, el tipus de pla, l'angulació, la composició de les vinyetes per tal d'ocupar un espai concret... En l'apartat de llenguatge es va treballar tot el que fa referència a l'estructura del text i a la tria de les accions concretes a representar per tal d'aconseguir un lligam entre totes les vinyetes. El fet que el text sigui en rodolins permet treballar la versificació. En l'anàlisi d'auques ja fetes per altres cursos o editades (*Auca de la natura*, *Auca d'en Pompeu Fabra...*) s'introdüïren els conceptes de: recompte sil·làbic, rima i ritme de la poesia.

Els objectius generals que ens vam proposar varen ser:

1. Desenvolupar la imaginació i la capacitat creadora dels alumnes.
2. Aconseguir una lectura acurada de cada capítol per tal de seleccionar les accions que s'hauran de representar.
3. Aproximar els alumnes a l'art de fer versos.
4. Treballar tots els conceptes tècnics que fan referència al llenguatge verbo-icònic.
5. Donar a conèixer un mitjà de comunicació tan popular com és l'auca.
6. Fer servir aquest mitjà per a qualsevol treball dintre dels programes de les diverses assigna-

* C. P. Montserrat. Esparreguera

La història del tren en còmic.

tures (*L'auca de l'aliment contaminat*, per tal de treballar el procés de digestió).

Tots aquests coneixements tècnics explicats en la realització de l'auca serveixen per a introduir el treball del còmic. Recordem que el còmic és una successió de vinyetes que tenen normalment un protagonista i que incorporen dins de la vinyeta el llenguatge en forma de globus. Afegint els conceptes que falten als que ja hem estudiat en l'auca, els alumnes es poden convertir en realitzadors de còmics i poden representar gràficament qualsevol tipus d'història.

En coordinació amb l'assignatura de socials, vàrem proposar als alumnes realitzar una petita història en còmic del poble d'Esparreguera. La història és un món apassionant per als nostres alumnes, ple d'imaginació i de fantasia. Per a ells el fet de situar-los en un moment històric de fa 50 anys ja els resulta difícil, i encara més arribar a comprendre l'evolució a través del temps d'una realitat tan propera com és el seu poble. En llibres de text no troben la petita història local. És

a partir d'aquesta història que poden arribar a la comprensió de la universal. Situar l'acció en una època concreta diferent de l'actual, exigeix un treball previ de documentació sobre els personatges, els vestuaris, els costums, la forma de vida, les construccions de l'època... això s'ha de tenir present abans d'inventar la narració.

Treball previ:

1. Analitzar diferents còmics ambientats en èpoques diverses.
2. Passar-los a narració, per tal de veure el procés de confecció a la inversa.
3. Fer la descripció d'algunes vinyetes proposades, per veure l'ambientació.
4. Analitzar els personatges per tal de diferenciar els papers dels protagonistes (herois, personatges marginals,...).

Un cop fet aquest treball, ens vàrem documentar de cara a triar fets concrets —ambientats en èpoques diferents—, que per la seva rellevància fossin importants en la història local. Es van cons-

tituir cinc grups que van ambientar els seus còmics en aquestes èpoques: neolític, romanització, edat mitjana, industrialització i actual.

L'esquema del treball era:

Narració

Inventar una acció concreta inspirada en un moment de la història que els va tocar treballar (el neolític: vida d'uns personatges en una cova prop del Llobregat on ara està situada Esparreguera i on es van trobar les restes d'un enterrament; la industrialització: la instal·lació de les màquines de vapor per fer funcionar els telers en una fàbrica tèxtil;...). Aquesta narració s'ha de redactar en present i en primera persona, ja que el còmic es basa en el diàleg dels personatges i en els textos de suport.

Aproximació històrica

La recerca de tota aquesta ambientació de la qual ja hem parlat i que és imprescindible per tal de fer entendre la nostra història dins del context.

Creació dels personatges

S'han de dibuixar i donar vida als personatges que portaran el fil conductor del còmic; cal saber el seu caràcter, el seu paper dins de la narració.

Guió tècnic

S'hi van reflectir els següents apartats:

- Núm. vinyeta • Descripció vinyeta
- Acció • Text • Observ.

En el guió tècnic és on queda clara la seqüenciació de la narració, el nombre de vinyetes que necessitem per tal d'explicar el fet, la descripció de tot el que compondrà aquesta vinyeta, l'acció que s'hi representa, el missatge dels globus, textos de suport,...

Composició

Es fa un esquema per tal de distribuir l'espai on es confeccionarà el còmic (la forma de les vinyetes, la successió per tal que sigui entenedora i coherent,...).

Aquest treball concret sobre la història de Esparreguera pot servir de model per treballar qualsevol apartat de l'àrea de socials, tant en el cicle mitjà com en el cicle superior. Es poden fer còmics de tot tipus; hi ha experiències realitzades

per escoles sobre el treball d'un conte, una biografia, la història de la literatura, una sortida de classe,... Trobem publicades historietes sobre temes de la història de Catalunya o universal, però moltes vegades es dona més importància al contingut històric; això fa que resulti una lectura poc agradable per als alumnes.

Amb els nostres alumnes hem dut a terme còmics basats en històries de misteri del s. XIX, prenent com a referència el llibre de *Cuentos fantásticos del XIX* recopilats per Italo Calvino i publicats per Edicions Siruela. Les històries de misteri són un pou d'imaginació i una motivació d'entrada per a desenvolupar i portar a la pràctica el llenguatge del còmic.

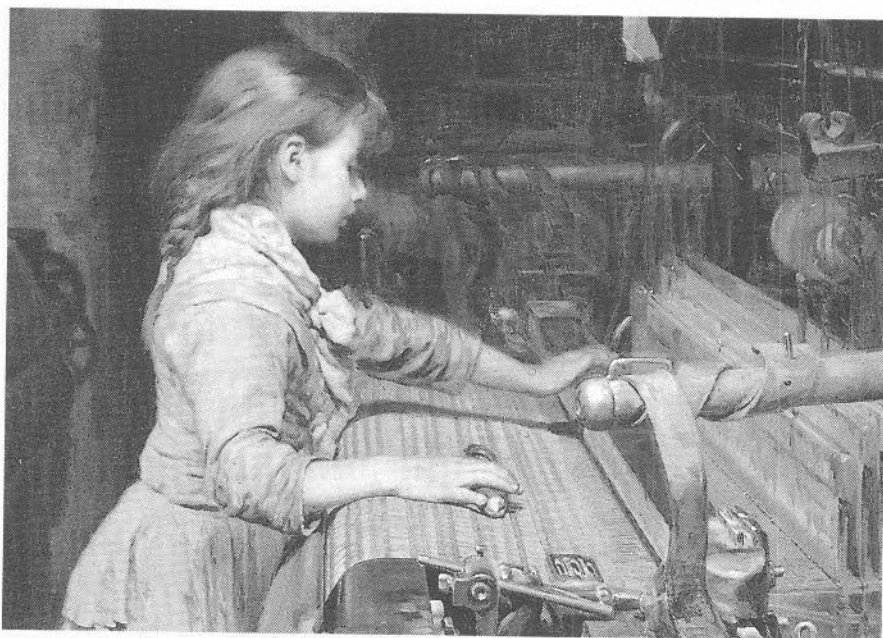
El llenguatge emprat pel còmic es pot fer servir com a base per treballar el cinema. Això permet que els alumnes passin d'ésser observadors passius davant la pantalla a plantejar-se la resolució d'unes seqüències per part dels realitzadors del film. Introduint els conceptes adequats, i treballant prèviament pel·lícules concretes, poden arribar a la elaboració d'un guió tècnic per tal de portar-lo a la pantalla. El treball més important és veure que les accions han de ser representades íntegrament, no en vinyetes, sinó en forma de seqüències, que es poden filmar successivament, aprofitant les localitzacions i fent el muntatge posterior. Podem portar a la pantalla tot tipus d'històries: des d'una representació teatral, a l'aventura més insòlita.

Aquest tipus d'experiències donen bon resultat a l'escola. Són treballs que desenvolupen la capacitat creadora dels alumnes i que, coordinades, permeten aplicar la tècnica apresant treballant alhora llenguatge i qualsevol àrea del curs. Si el llenguatge és una matèria que hem de treballar en totes les assignatures, el fet de coordinar-ho amb treballs d'aquest estil fa que l'alumne hagi d'aprofundir molt més el tema concret i que la manera d'exposar-ho sigui un treball d'expressió completa.

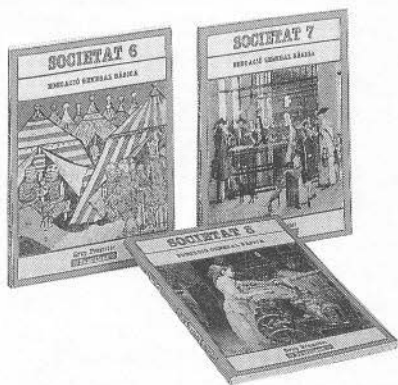
Bibliografia

- Lletres de molle*, Casals, Barcelona 1984.
 Escola Cooperativa «El Puig», *El Cavall encantat*, El Petit Mall, Barcelona 1985.
Cuentos fantásticos del XIX, Siruela, Madrid 1985.
Còmics del Rodamón, Gunas, Badalona 1985.
Còmics dins «EL PAÍS», Dominical 1988.
 VALLVERDÚ, Josep, *Rovelló*, La Galera, Barcelona 1980.

SOCIETAT SEGONA ETAPA

LA RESPOSTA A LA REALITAT DE CATALUNYA

La nova sèrie Societat per a la Segona Etapa és la resposta de Grup Promotor als nous programes de la Generalitat segons ordre del 25 de juliol de 1988. La resposta per comprendre la realitat de Catalunya en les seves diverses manifestacions: des de l'espai físic fins a l'organització política, des de la història a la cultura i l'art.

TREBALLAR PER PROJECTES A PARVULARI

És a partir de l'any 1983 que comencen a «Treballar per projectes» a Parvulari. Els projectes com a fil conductor i alhora contenidors de l'experimentació a la classe per a la comunicació, utilització i transformació de l'entorn escolar. Paral·lelament a l'elaboració dels projectes a l'escola, hem tingut contactes amb diversos parvularis estatals de la ciutat italiana de Savona. Contactes que ens han permès de contrastar la nostra experimentació amb equips de mestres que treballen en una línia similar a la nostra. Durant els primers anys vàrem rebre un suport econòmic per part de l'ICE de la Universitat de Barcelona.

El parvulari on es realitza aquesta experiència pertany al C. P. «Les Pinediques» de Taradell, comarca d'Osona. Les classes estan dividides en edats homogènies, però durant el treball per projectes es fa intersecció entre aquestes dues edats. L'edifici on està instal·lat el parvulari es troba a part de l'edifici de l'EGB.

Breu presentació

L'objectiu fonamental del nostre treball és aconseguir que els nens passin del seu coneixement espontani i primari de l'espai, objectes i persones, a un coneixement organitzat i intencional, a través d'un espai desestructurat amb materials que per les seves característiques afavoreixin la comunicació. Un espai susceptible de ser descobert i estructurat a mesura que el coneixement progressiu de la realitat

doni a les coses una significació més complexa i rica, fins arribar a l'estructuració.

Arribar a l'estructuració suposa que, a partir dels descobriments i de totes les dades que s'han anat recollint i estructurant, es realitza un projecte que és la construcció d'unes instal·lacions. Aquestes instal·lacions són el resultat material de passar d'una situació de no estructuració de l'espai a una posterior i gradual estructuració. Aquest procés es desenvolupa a través de quatre fases. Es tracta que el nen pugui comunicar, conèixer, dominar, expressar, codificar i enriquir els seus esquemes i modalitats de coneixement. (Vegeu esquema.)

Un viatge imaginari que es realitza passant per quatre màquines és el projecte que expossem en aquesta ocasió. L'hem realitzat 57 nens i nenes de quatre i cinc anys conjuntament amb dues mestres.

Primera fase: Espontaneïtat

Durant aquesta primera fase els nens poden treballar a la classe que volen. Nosaltres, durant l'activitat, voltem per les diferents classes i observem, però també impulsem idees i descobertes que els nens fan.

Utilitzem quatre espais, dos dels quals són les aules de quatre i cinc anys i els altres dos són aules on fem activitats diverses.

Comencem el treball el dia 1 d'octubre amb els quatre espais ja esmentats:

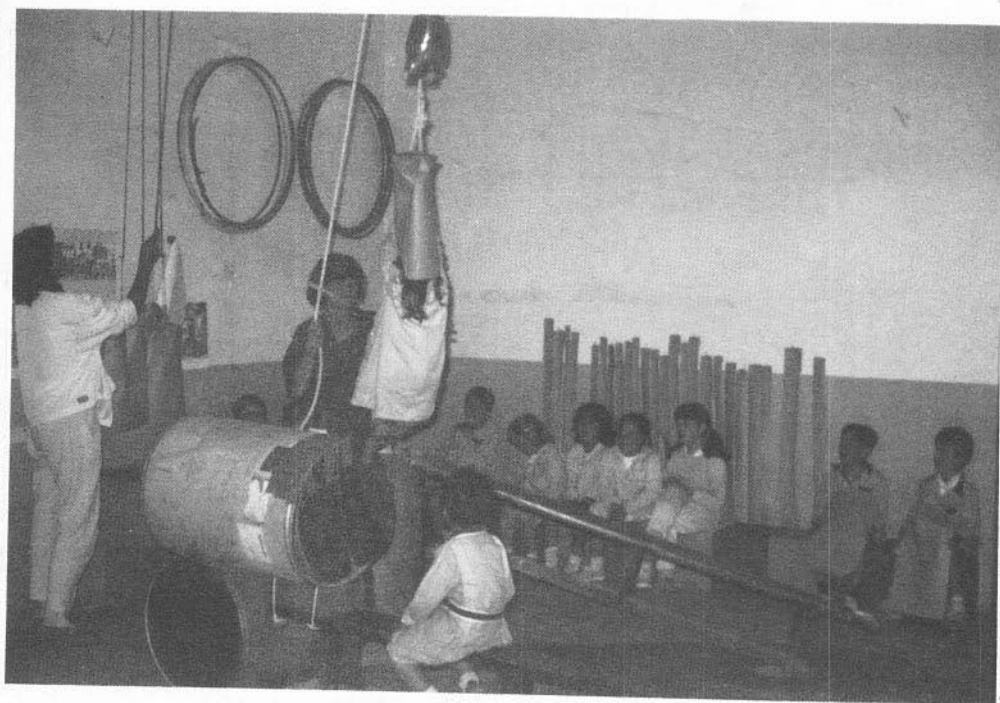

Foto 1. Màquina que canvia la imatge del cos.

Classe blava (classe dels nens de cinc anys).

Classe vermella (classe dels nens de quatre anys).

Classe verda petita (classe d'activitats diverses).

Classe vermella petita (classe d'activitats diverses).

El material inicial del qual disposem en aquesta primera fase és el següent: pilotes, globus, trossos de pell, tubs de cartró, cintes de colors, cercols de fusta, bitlles de plàstic, cordes, serpentines, palles de plàstic, tela mosquitera, pots de detergent, cubs d'escuma, tires de cartró, trossos de moqueta, trossos de paper d'empaperar, alfombres de plàstic, plaques de suro, caixes de cartró de totes mides, plàstic, roba, paper de tot tipus, pots i palanganes, llauradora, arròs, blat de moro, sorra, pilotes inflables, aigua...

Els nens es van relacionant amb els espais

i els materials esmentats i van treballant amb aquests segons els seus interessos i les seves possibilitats.

Segona fase: Organitzacions inicials

La segona fase del treball ocupa els mesos de novembre i desembre i l'anomenem organitzacions inicials. L'espai i materials més utilitzats durant la fase anterior són ja significatius perquè han estat explorats i descoberts. Podem començar a fer les primeres modificacions i, per tant, per fer-les partim de les activitats predominants en la primera fase. És la primera estructuració de l'entorn. La durada de cada organització inicial és aproximadament d'una setmana i a fi de poder treballar amb grups reduïts se n'alternen, dia si dia no, dues de diferents fins que s'han realitzat totes. Disposem de dos espais diferenciats. L'espai en el qual es continua explorant lliurement i que està a càrrec d'una

mestra i l'espai que s'utilitza per fer les organitzacions inicials, en el qual diàriament treballa un grup amb l'altra mestra. L'adult motiva els nens a continuar les seves investigacions.

Aquest curs són quatre les organitzacions inicials que realitzem. Això vol dir que hem agrupat els nens en quatre grups segons interessos comuns mostrats durant la primera fase i cada grup ha fet una *organització inicial* a partir dels jocs predominants de la primera fase que hem escollit per fer-les.

Les quatre primeres organitzacions inicials fetes han estat les següents:

1. Sabates inèdites i maneres diferents de caminar-hi.
2. Transformació d'un material inicial.
3. Capses i robes que es mouen soles.
4. Viatges imaginaris: Construcció d'una nauavió (recorreguts en el temps i espais imaginaris).

Aquestes quatre activitats organitzades, juntament amb tots *els jocs predominants* formaran part de l'estructura del projecte i ens servirán a nosaltres i als nens per pensar quina ha de ser l'estructura interna i «el fil conductor» d'aquest.

Tercera fase: Estructuració de l'espontaneïtat. Construcció de les instal·lacions

La tercera fase de treball ocupa els mesos de gener a maig i l'anomenem estructuració de l'espontaneïtat. És quan es realitzen les instal·lacions que configuren el projecte. La construcció del projecte parteix de les activitats realitzades durant les dues primeres fases i de les hipòtesis i verificacions que el nen anirà fent en aquesta fase. Les hipòtesis sorgeixen a partir de les descobertes que es van fent i es verifiquen de la manera més científica i rigorosa possible, mitjançant l'experimentació i la investigació.

Hem pogut destacar, durant les dues primeres fases, que el material amb el qual s'ha treballat ha despertat en els nens un gran interès

per provocar processos de canvi en l'estructura, moviment i recorregut dels cossos i objectes i que, per tant, els jocs amb aquest tipus d'organització interna són els que més han predominat. En assemblea, els nens acaben de prendre consciència d'aquest fet i decidim que les instal·lacions resultants d'aquests jocs i activitats que han predominat sempre no són ni més ni menys que unes màquines, perquè una màquina pot canviar l'estructura i/o el moviment del cos o d'un objecte. Tenint també en consideració que en els seus jocs han destacat els viatges imaginaris, hem recollit aquesta última activitat com a fil conductor del projecte: «Viatge imaginari per l'escola». Per tal de realitzar aquest viatge, s'haurà de passar per unes màquines que durant el trajecte transformaran persones i coses.

Les quatre màquines escollides i que hi haurà en aquest viatge són les que hem de construir durant aquesta *tercera fase*.

Per decidir la funció d'aquestes quatre màquines hem escollit els processos més freqüents en els seus jocs:

1. Transformacions aparents del cos.
2. Transformacions dels objectes.
3. Fer moure el cos.
4. Crear recorreguts per als objectes.

Per tant, les màquines que construirem seran les següents:

1. Màquina que canvia la imatge del cos. (Vegeu foto 1.)
2. Màquina que canvia l'estructura dels objectes.
3. Màquina que provoca moviments al cos.
4. Màquina que provoca moviments als objectes. (Vegeu foto 2.)

Així doncs, un cop decidit en assemblea el projecte d'aquest curs, hem dividit els nens en quatre grups, de manera que cada grup ha de construir una màquina i cada mestre té al seu càrrec dos grups de catorze nens i treballa amb cada grup dia sí, dia no. El grup que aquell dia no treballa amb la mestra està al taller, on projecta idees per a la seva màquina-instal·lació,

idees que són posades en comú l'endemà, quan treballen amb la mestra.

A continuació exposem el procés d'una de les quatre màquines: «Màquina que provoca moviments als objectes» i els aspectes que es van treballant durant la seva realització.

Màquina que provoca moviments als objectes

Fer passar una pilota per dins d'un tub i que aquesta vagi a parar a sota de la taula és el nostre primer objectiu. Veiem que cal que el tub pel qual passa tingui pendent. Foradem una caixa per dos dels seus laterals i fem un forat més avall que l'altre, de manera que introduint el tub a dins dels forats, quedi en pendent.

Volem que el tub sigui més llarg. Tenim la idea de connectar dos tubs mitjançant un altre tub més curt i estret, col·locat en el punt de connexió dels dos, perquè els colli.

Foto 2. Màquina que provoca moviment als objectes.

Complicuem el trajecte de la pilota: ha d'anar a parar a un pot i d'aquest saltar a un altre. Busquem el pendent adequat dels tubs perquè la pilota vagi a parar al primer pot i lliguem els tubs amb cinta adhesiva d'embalatge perquè la connexió que havíem decidit de fer té joc. Com que hem allargat tant el trajecte de la pilota, necessitem un altre punt de recolzament per al tub, perquè es mou. Ho solucionem lligant el seu extrem inferior a una caixa més baixa que les que sostenen la part superior del tub.

Per tal que la pilota salti d'un pot a l'altre fem una palanca amb un tros de plàstic rectangular. Utilitzem un pot com a suport de la palanca. Fem un forat allargat i en sentit horitzontal al pot i hi introduïm la palanca. En pressionar l'extrem exterior de la palanca, la pilota saltarà i sortirà del pot.

Descobrim que la direcció del trajecte de la pilota depèn sempre de la situació de la palanca, però, malgrat aquest descobriment, no aconseguim que la pilota vagi a parar sempre a dins de l'altre pot.

Fem un altre forat al pot, situat més amunt que l'anterior i hi col·loquem la palanca. Veiem la relació que existeix entre la situació de la palanca i el trajecte de la pilota. Aquesta va més lluny si la palanca està situada al forat més proper a la part superior del pot. La pilota tampoc no va a parar sempre al mateix lloc, o sigui no caurà sempre a dins de l'altre pot.

Busquem diferents sistemes perquè la pilota vagi sistemàticament a dins del segon pot que és el que ens hem proposat i només ho aconseguim alguna vegada. Posant un tub que connecti un pot amb l'altre ens sembla la solució definitiva perquè la pilota haurà de seguir per força aquesta conducció. No funciona tampoc, perquè el tub es plega pel mig i la pilota s'hi encalla. Dos tubs connectats mitjançant un altre tub disminueixen l'agudeses del vèrtex, però tampoc no és útil per al nostre objectiu.

Ens fem un tub amb plàstic perquè, com que és un material més tou, ens fa l'efecte que podrem aconseguir una corba més arrodonada. També queda doblegat pel mig i la pilota s'hi para.

Un tub fet amb plàstic que surt de cadascun dels pots i que al mig s'uneix fa que el vèrtex

sigui més rodó que en la prova anterior, però no el suficient perquè la pilota passi d'un cantó a l'altre. Pensem en la possibilitat d'utilitzar una mànega, però les que hem trobat a la ferreteria són massa estretes i la pilota no hi entra.

Finalment fem uns cèrcols amb filferro, que col·loquem un al costat de l'altre i que formen l'esquelet del tub de plàstic, amb la finalitat que no s'aixafi i es mantingui sempre rodó. En diem «cuc de plàstic».

El cuc de plàstic ens sembla perfecte, però no fa que la pilota vagi a parar sempre a dins de l'altre pot. Ara la pilota té espai d'escreix per passar lliurement per dins del «cuc de plàstic», però com que la seva trajectòria no és igual a la que la corva del cuc li condiciona, xoca amb les parets i no va a parar a l'altre pot.

Treiem el cuc de plàstic per veure clarament quin és el recorregut de la pilota i marquem al terra on va a parar després d'accionar la palanca diverses vegades. La direcció que pren està sempre en funció de l'orientació de la palanca, però conserva una mateixa orientació i tampoc no cau sempre al mateix punt. Formulem dues hipòtesis:

- a) La pilota bota poc.
- b) La palanca no funciona correctament.

Ens sembla que la més probable és el mal funcionament de la palanca. Pot ser que no la pressionem sempre amb la mateixa força, o que sempre exercim poca pressió. Descartem aquesta última possibilitat després d'utilitzar un martell per a pressionar-la. D'aquesta manera podem fer més força i ser més precisos i en canvi el problema continua sent el mateix.

Ens posem a treballar de valent a partir de la hipòtesi que no exercim sempre la mateixa força quan pressionem la palanca. Tenim la gran idea de complementar l'acció de la palanca amb la d'una molla. Així la força vindrà determinada per l'elasticitat de la molla i per tant serà sempre la mateixa i en conseqüència el salt de la pilota serà sempre igual. Mentre busquem una molla adient ens dediquem a fer uns murals de la nostra màquina i hi reflectim tant el que hem fet fins ara com la seva continuïtat.

Volem connectar un maó de sis forats al cos-

tat del segon pot —on ha d'anar a parar la pilota—, de manera que, un cop la pilota hagi anat a parar a dins, pugui sortir a fora per un dels forats del maó.

No trobem cap molla adequada i, impacients com estem, provem de donar flexibilitat a la palanca doblegant-la —el plàstic és dúctil—, fins arribar als 180°. Lliguem un cordill a l'extrem pel qual hem de disparar-la. Aguantem el cordill amb la mà i quan el deixem anar la palanca es dispara. Funciona bastant bé, però no podem prescindir de la molla si volem que funcioni perfectament, perquè la palanca per si sola no té prou elasticitat.

Pensem que possiblement una goma elàstica pot substituir la molla perquè també s'estira i s'arronsa, per tant pot fer força. Ara que tenim la goma, no ens cal doblegar la palanca, que per anar bé ha d'estar subjectada al pot pels seus dos extrems.

Ho fem tot de nou utilitzant un pot rectangular, ja que aquesta és la forma de la palanca i per tant queda més ajustada al pot. Fem dos forats allargats i en posició horitzontal, un a cadascun dels dos laterals del pot. Un dels forats ha de ser ample perquè possibiliti el moviment d'un dels extrems de la palanca i l'altre just a la mida perquè l'altre extrem de la palanca hi quedi subjectat.

Arribats a aquest punt, fem molts descobriments:

1. quantes més gomes lliguem, més força es fa i per tant més lluny va la pilota;
2. com més gran és el forat per on surt l'extrem a pressionar de la palanca, més moviment hi ha i per tant també més força i en conseqüència la pilota va més lluny encara;
3. les gomes han d'anar lligades a una vora de la boca del pot i a la vora de l'extrem a pressionar de la palanca.

Ens falta encara un petit detall: fer un tancat a sobre de la palanca perquè quan la pilota surti del tub vagi a parar sempre al mateix punt de la palanca. Ens adonem que aquest aspecte és també una condició perquè quan la pilota salti vagi a parar sempre al segon pot. Li fem per tant un tancat del mateix material que la palan-

CAMPANYA DE NOVES TECNOLOGIES A L'EDUCACIO

La Campanya de Noves Tecnologies a l'Educació, en la seva primera fase, té com a objectiu l'ús de l'informàtica com a eina al servei dels professors, alumnes i centres d'ensenyament. Aixó, s'aconsegueix subvencionant l'adquisició de material informàtic mitjançant la següent oferta:

- **ORDINADOR SVI 100% COMPATIBLE.**
- **DISC DUR 20 Mb i «DISKETERA» DE 5 1/4.**
- **MONITOR AMBAR DE 14".**
- **IMPRESORA PANASONIC 80 col i 180 c.p.s.**
- **CAIXA DE PAPER CONTINU.**
- **CAIXA DE «DISKETES».**
- **SISTEMA OPERATIU D O S - V.3.35.**
- **PROGRAMES EDUCATIUS.**

**DISTRIBUIDOR OFICIAL
D'INFORMATICA PER A
A L'EDUCACIO**

OMNI-PROCESS

València, 304, 1r. 2a. - 08009 BARCELONA
Tel. 215 92 52 - 215 94 17

ca. Ho provem amb un tub provisional. Funciona!!!

Volem que el tub sigui molt llarg perquè la pilota tingui molt recorregut en pendent i perquè l'entrada del tub sigui tan amunt que per introduir-hi la pilota ens haguem d'enfilar a una taula. En connectarem tres i entre l'un i l'altre hi posarem uns llistonets de reforç a més de la cinta adhesiva. Les caixes inicials no aguantaran el pes d'un tub tan llarg, per tant dissenyem un cavallet amb uns forats al capdamunt per introduir-hi el tub. Dibuijem la nostra idea i portem l'esbós al fuster perquè ens faci l'esmentat cavallet.

Decidim posar el maó a la base del segon pot, que aixecarem a través d'unes potes perquè hi hagi espai per connectar un tub a cada forat del totxo. Per un d'aquests tubs ha de desembocar la pilota a l'exterior de la màquina. El maó el substituïrem fent sis forats a la tapa del pot, perquè el maó que tenim és més petit que la base i per tant no ajusta bé. Les potes que aixecaran el pot seran de fusta.

Provant diferents tubs per posar al final del trajecte de la nostra màquina, veiem que els que ens aniran millor són els d'extractor perquè poden agafar forma corbada, necessària perquè aquests surtin a l'exterior. Ens adonem que els tubs poden substituir les potes de fusta. Donem un color a cada tub. Es tractarà d'estar molt al cas per endevinar per quin d'ells ha sortit la pilota.

A mesura que accionem la palanca, ens adonem que tant el forat del pot que la subjecta com el que li permet el moviment es van fent més grans perquè el frec de la palanca els desgasta i fa que el moviment de la palanca no sigui prou precís i es provoquin variacions en la trajectòria de la pilota, de manera que no va a parar per sistema al segon pot. Ho resollem donant forma d'embut a la boca del segon tot eixamplant l'entrada, de manera que hi ha més marge d'error i la pilota hi va a raure sempre. Una altra solució seria fer-nos el pot de fusta perquè en ser un material més dur, el frec de la palanca no desgastaria els forats.

El fuster ens ha portat el cavallet. Ja podem unir els tres tubs entre ells, instal·lar-los al cavallet i connectar-los al pot de la palanca.

Calculem la distància que hi ha d'haver entre el primer i el segon pot perquè la pilota hi vagi a parar sempre, i els enganxem al terra amb cinta adhesiva perquè no es moguin. Qui descobreix per quin tub ha sortit la pilota, pot agafar una bala com a recompensa.

Finalment, després d'aquest llarg treball basat en la precisió i minuciositat de càlculs que requereix el descobriment i la construcció correcta d'una palanca podem arribar al perfecte funcionament de la nostra desitjada màquina. Fem molts exercicis d'estadística amb l'emocionant i divertida finalitat de comprovar quin és el tub més freqüentat per les pilotes.

Quarta fase: Construcció del codi

Acabades les construccions de les màquines, encara no donem per acabat el projecte, perquè abans hem de posar unes regles i normes per a la utilització de les instal·lacions. Aquesta és la feina de la quarta fase del treball, que ocupa el mes de juny. Cada grup, segons el procés que ha seguit per a la seva construcció, tria quins són els aspectes que vol transmetre als altres perquè utilitzin correctament la seva instal·lació. Cadascun dels aspectes triats es simbolitza gràficament i es transmet als altres amb la finalitat que tothom memoritzi totes les simbolitzacions. D'aquesta manera disposem d'un llenguatge codificat en el qual tots hem participat i per tant el coneixem i el podem interpretar.

Com sempre, al final de cada projecte fem una festa inaugural, que és el dia en què s'estrenen les instal·lacions. Les mestres obsequiem els nens amb un objecte escaient a cada màquina. A partir d'aquest dia gaudim llargament del nostre treball. Podem fer el viatge imaginari passant a través de les màquines. Viatge que hem estat preparant amb molt d'esforç i il·lusió durant molt de temps.

Maite Pujol i Mongay

Núria Roca i Cunill

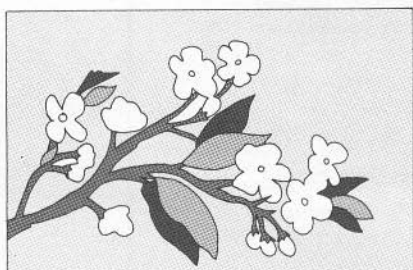
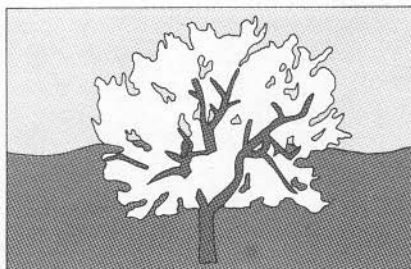
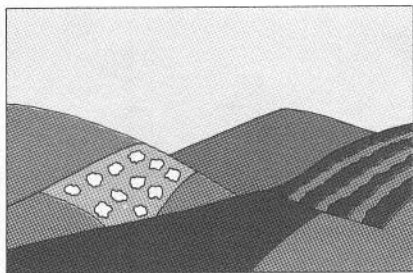
C. P. «Les Pinediques» de Taradell
Vic, 20 de febrer de 1988

	AMBIENT	ACTUACIÓ DE L'ADULT
<p>1a. fase ESPONTANEÏTAT</p> <p>Familiarització amb l'espai, objectes i persones: els nens poden accedir lliurement als espais i relacionar-se amb les persones i els materials de la manera més natural i sense esquemes preestablerts.</p>	<p>L'espai no està estructurat, però és estructurable.</p>	<p>La mestra observa, proposa i sol·licita. En un context d'aquest tipus, la mestra pot conèixer de manera més precisa quines són les modalitats perceptives utilitzades de manera espontània pels nens.</p>
<p>2a. fase PRIMERA ORGANITZACIÓ DE LES ACCIONS ESPONTÀNIES. ORGANITZACIONS INICIALS.</p> <p>Redescoberta de l'espai mitjançant el cos com a instrument cognitiu. Es comencen a organitzar i a sistematitzar els primers descobriments.</p>	<p>Primera estructuració dels objectes relacionats amb l'exploració, i per tant, primera estructuració de «l'espai-entorn».</p>	<p>La mestra proposa les primeres i elementals catalogacions de les descobertes fetes.</p>
<p>3a. fase ESTRUCTURACIÓ DE L'ESPONTANEÏTAT.</p> <p>Hipòtesis i verificacions a partir de les descobertes fetes i de les primeres organitzacions. Construcció de les instal·lacions que configuren el projecte.</p>	<p>La classe es converteix en un laboratori amb espais funcionals per a l'elaboració de les descobertes.</p>	<p>La mestra participa amb els nens en la verificació de les hipòtesis que permeten la realització del projecte.</p>
<p>4a. fase CONSTRUCCIÓ DEL CODI.</p> <p>Definició de l'experiència viscuda en base a la simbolització. Construcció d'un llenguatge codificat de cada instal·lació a través del qual es pot explicar als altres el funcionament i el procés d'elaboració.</p>	<p>L'espai està estructurat amb les instal·lacions construïdes. Utilització d'aquestes instal·lacions.</p>	<p>La mestra extreu i posa de manifest, juntament amb els nens, els aspectes significatius que permeten la construcció del codi.</p>

Fases a través de les quals actua el pas d'una situació de *no estructuració de l'espai relacional i d'aprenentatge* a una successiva *estructuració*.

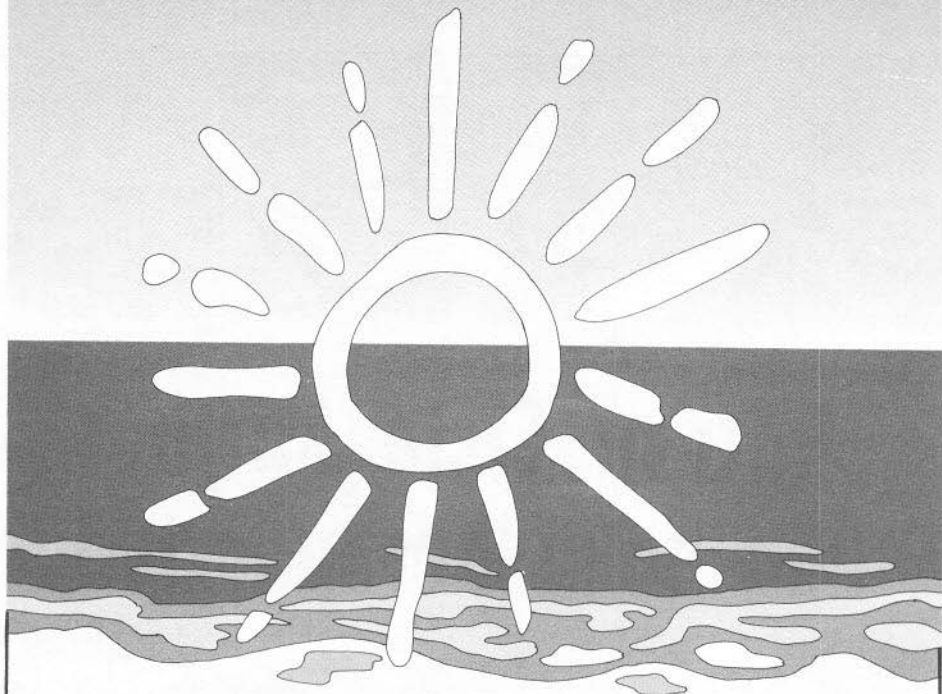
Natura Cicle Mitjà: una nova perspectiva

Els textos Natura per al Cicle Mitjà ofereixen un nou punt de vista del món natural. Amb làmines inicials per connectar la realitat i els conceptes científics. Amb una informació més propera als interessos de l'alumne. Amb activitats que incorporen els avenços més recents en l'ensenyament de les Ciències. Amb temes específics referits a Catalunya. Amb una nova perspectiva.

Quaderns

D'estiu

Per repassar sense esforç el que s'ha après. Per mantenir els hàbits d'estudi durant la pausa de l'estiu. Per entrar en forma el curs següent.

I un gran concurs amb més de mil premis per estimular els seus alumnes perquè facin les activitats dels quaderns.

Quaderns d'Estiu: Per refrescar els coneixements.

santillana

Llibres que fan escola

UNA NOVA ALTERNATIVA AL VIATGE DE FI DE CURS DE VUITÈ

0. Pròleg

Davant el reconeixement general que s'està produint en el món escolar de l'activitat física, i donades les circumstàncies particulars que està vivint la nostra ciutat, vàrem plantejar-nos la necessitat de crear experiències diferents i atractives dintre de les nostres escoles.

A partir d'aquí va sorgir la idea que uns mesos més tard es convertiria en realitat i que hem volgut exposar per tal de reflectir uns resultats força positius i tractar-se d'una experiència recomanable per poder introduir-la en alguns esports olímpics molt llunyans de la realitat quotidiana dels escolars barcelonins.

Hem d'agrair les facilitats quant a orientacions i coordinació que ens ha donat el Departament d'Educació Física de l'Institut Municipal d'Educació i el suport, pel que fa a organització de l'activitat, que va proporcionar-nos l'INEF de Barcelona.

1. Introducció

Actualment, el viatge de fi d'estudis en arribar a 8è d'EGB és una activitat habitual a moltes escoles. Malauradament, s'ha caigut en el tòpic de convertir-la en una sortida d'esplai que serveixi de comiat a vuit o deu anys de treball conjunt, de relació amb el grup.

Tots els arguments que poden aportar-se per apuntalar aquesta activitat són molt posi-

tius, però cal tenir en compte que això no significa forçosament trencar amb el contingut pedagògic del curs ni amb el treball realitzat durant tot el període d'escolaritat. Es tracta d'un viatge d'esbarjo, però, ¿per què no donar-li un contingut sense que es perdi aquesta finalitat?

Davant d'aquesta disjuntiva, vàrem creure que una bona manera d'aconseguir unificar tots aquests objectius exposats podria ser mitjançant la pràctica d'esports poc coneguts, a l'airé lliure i en un entorn treballat prèviament.

El lloc escollit, un càmping situat a la vora dels Aiguamolls de l'Empordà, a 2 km de Sant Pere Pescador, condicionava les activitats programades, tant en l'aspecte esportiu com en el cultural. L'indret disposa d'una infraestructura molt completa que permet la pràctica del tennis, de l'hípica, de l'squash, de la natació, del ciclisme, de la vela, del windsurf, d'esports col·lectius (futbol, handbol, voleibol, rugbi, ...) i, a més, la visita al Parc Natural dels Aiguamolls, així com a les ruïnes d'Empúries, conjuntura que fa ideal el dur a terme un projecte interdisciplinari amb d'altres àrees educatives com les ciències naturals, les ciències socials, la física, etc.

Tot aquest context afavoria les relacions socials entre els components del grup, que a més havien de conviure en tendes de campanya, fet que portava a haver d'organitzar els diferents hàbits higiènics, a mantenir les normes del càmping i a conviure en un ambient molt diferent de l'habitual (amb una major llibertat i res-

ponsabilitat); en resum, treballant la pròpia autonomia.

És evident que dintre de l'elevat nombre de possibilitats de pràctica esportiva, s'establiren unes prioritats. Varem centrar el nostre interès en el windsurfing, la vela, el cicloturisme i l'hípica. Inicialment pot semblar que les dues primeres poden resultar perilloses quant al medi en què s'han de practicar, però la favorable situació geogràfica del càmping permet fer-ho en la desembocadura del riu Fluvià, sense necessitat de sortir a mar obert.

L'activitat en qüestió es va dur a terme del 13 al 17 de juny de 1988 amb dues escoles municipals de la ciutat de Barcelona, l'Escola Bàrkeno i l'Escola Ignasi Iglésies.

2. Objectius

El tipus d'activitats escollides i les edats dels nois i noies que anaven a realitzar-les estaven íntimament relacionades amb el disseny del currículum de l'E. F. a l'EGB, contextualitzat al cicle superior i més concretament al curs de 8è.

El perfeccionament de la relació amb medis diferents als habituals, el treball més sistemàtic de les qualitats físiques bàsiques, la iniciació a la tècnica de nous esports, van ser els motius per plantejar-nos els objectius treballats.

Dins de la programació d'E. F. al cicle superior es treballen de manera genèrica les qualitats físiques i els esports col·lectius amb més possibilitats de pràctica dins les escoles (handbol, bàsquet, voleibol i futbol). Aquesta sortida ens va permetre la pràctica d'aquestes qualitats des d'un vessant diferent, tant des del punt de vista material com d'espai, a més de practicar nous esports.

El plantejament de l'activitat comportava tres tipus diferents d'objectius: motors, cognitius i sòcio-afectius.

a) *Motors*

Des del moment que el programa inclou activitats com la vela i el windsurf, és imprescindible que els nens tinguin completament assolida l'adaptació al medi aquàtic en etapes anteriors per tal d'evitar accidents. Partint d'a-

questa base es donaran a conèixer els nous patrons motors i les possibilitats de treball amb un material específic com és la planxa de windsurf i les embarcacions tipus 420 utilitzades.

Durant el curs escolar s'intentaran potenciar les diferents capacitats motores i qualitats físiques que intervenen de forma prioritària: l'equilibri —els canvis de pes, els reequilibris, la variació del centre de gravetat,...—, la força —aprofitament d'impulsos—, l'agilitat i la coordinació amb nous objectes. Hi tindrà també un paper importantíssim la capacitat de treballar en grup per tal d'aconseguir una fita: que el vaixell giri a dreta o esquerra, augmentar o disminuir la velocitat, mantenir una direcció,...

L'activitat de cicloturisme comporta fonamentalment el desenvolupament i pràctica de la resistència aeròbica —si es treballa correctament— i de l'equilibri, així com del treball d'orientació que requereix el realitzar una ruta per la zona, mentre que l'hípica requereix una capacitat d'adaptació a l'animal, una coordinació de moviments amb aquest i una actitud corporal adequada.

La motivació intrínseca per a aquestes noves experiències ens porta a aconseguir resultats d'aprenentatge i d'esforç per part dels nois i noies molt lluny dels aconseguits en el seu context quotidià i rutinari.

La resistència, per exemple, difícil d'introduir en el programa sense avorrir, s'entoma amb il·lusió quan es tracta de fer un recorregut en bicicleta des del càmping fins a les ruïnes d'Empúries.

Els continguts anomenats fins ara conformen el bloc més treballat quan a motricitat, però no han d'oblidar-se molts d'altres que no s'especifiquen, però que són importants.

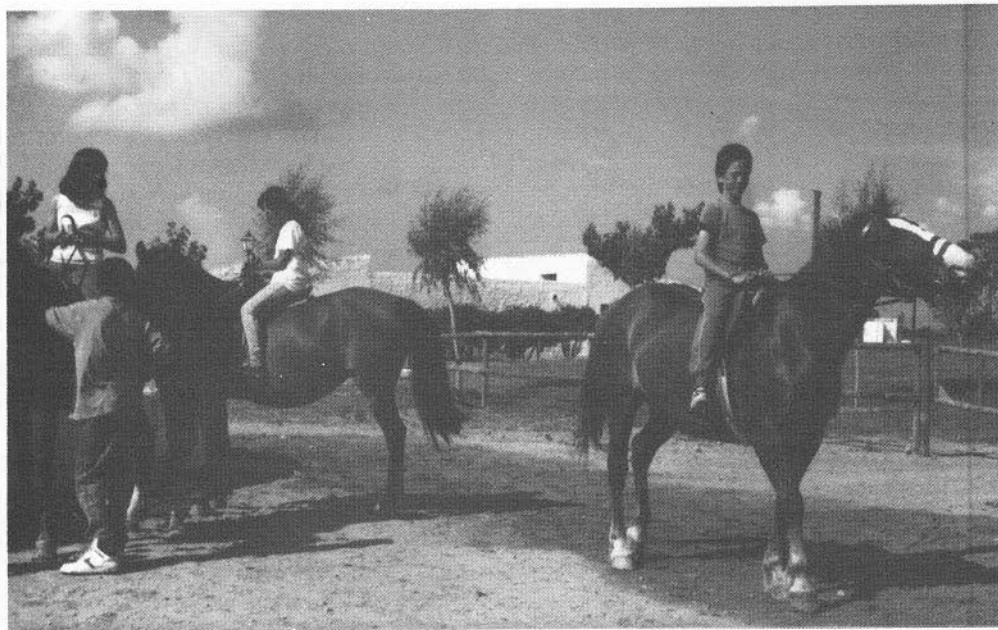
b) *Cognitius*

Dins d'aquest segon tipus d'objectius caldria fer una diferenciació entre els coneixements de les activitats esportives que es van realitzar «in situ» i de les culturals treballades, majoritàriament, a l'escola.

b.1. Activitats esportives

b.1.1. Vela i windsurf.

En primer lloc s'explicaren les parts dels vaixells, la nomenclatura específica, la

col·locació de les veles, orses i caps i la tècnica per dominar l'embarcació en funció de la força i direcció del vent.

b.1.2. Cicloturisme.

Es parteix de la base que es domina la tècnica d'anar en bicicleta per part de tot el grup. S'incideix en la manera de circular amb coneixement de les normes de seguretat vial i en el foment del transport alternatiu i ecològic.

b.1.3. Hípica.

Els monitors explicaren la nomenclatura de la sella, les brides, i parts del cavall, així com la manera correcta de pujar, baixar i conduir-lo.

b.2. Activitats culturals.

b.2.1. En primer lloc i donat que l'estada era en tendes de campanya es va explicar als nens la manera de muntar-les, utilitzar-les i desmuntar-les.

b.2.2. A l'escola es van treballar els aiguamolls quant a la seva història —formació, dessecació— i la seva importància econòmica i ecològica, per realitzar posteriorment l'observació de les espècies animals i vegetals existents.

b.2.3. També a l'escola es va treballar la història dels antics assentaments d'Empúries —factoria grega, ciutat grega, poblada indígena i ciutat romana— i la seva importància dins les cultures grega i romana.

c) Sòcio-afectius

- c.1. Relació grup-classe: aconseguir una bona harmonia tant a les activitats conjuntes —a taula, a les tendes— com a les culturals, esportives o d'oci.
- c.2. Relació amb l'altra escola: afavorir el coneixement dels altres nois i noies mitjançant jocs conjunts, foguera, discoteca i activitats esportives.
- c.3. Relació amb monitors i personal del càmping.
- c.4. Respecte a les instal·lacions i normatives del càmping, donat que es tracta d'un espai públic i no s'hi estan ells sols.

3. Treball previ a la sortida

Tal com ja s'ha dit en parlar dels diferents objectius, a l'escola es va dur a terme un tre-

ball de globalització amb diferents àrees educatives; així a ciències socials es va estudiar la visita de les ruïnes d'Empúries, a ciències naturals els aiguamolls, i a l'E. F. tot el treball motor necessari per a desenvolupar les diferents activitats.

Des de l'escola es va dividir la classe en dos grups per a les activitats físiques i culturals; i en subgrups més petits per dormir en funció de la capacitat de les tendes utilitzades.

La programació es realitza a partir de mòduls alternatius i es dóna preferència a la vela i el windsurf, per tal d'obtenir més temps de pràctica que facilités el coneixement d'aquests esports, donada la seva complexitat.

Dins de les activitats obligatòries es van establir quatre mòduls d'hora i mitja per vela i windsurf, i dos mòduls també d'hora i mitja d'hípica; el cicloturisme i els aiguamolls eren activitats de tarda, la seva durada estava en funció de l'estona de la seva visita, la dinàmica de marxa,...

Cada escola portava un responsable per a

les activitats culturals i socials i un altre per a les esportives, complementàries i alternatives; a més disposava d'un monitor especialitzat per als esports de vela, windsurf i hípica.

A part d'aquestes activitats anomenades obligatòries, varen plantejar-ne tres tipus més: complementàries, d'oci i alternatives.

Les complementàries eren les destinades a omplir les estones del vespre després de sopar: jocs de nit, barbacoa-ball de discoteca-foguera i ball nocturn.

Les d'oci les improvisaven els mateixos nens en les seves estones lliures aprofitant la infraestructura d'instal·lacions esportives de què disposa el càmping (piscina, platja, futbol, tennis, frontó, squash, rugbi, tennis de taula,...).

Les alternatives estaven semiorganitzades des de l'escola en previsió de dies de mal temps (taller de reparació de bicicletes, cura dels cavalls, vídeos esportius...).

Tot això es va distribuir com consta en el quadre d'activitats.

Finalment, des de l'escola es va fer una pre-

QUADERNS DE TREBALL

CÀLCUL • SOCIALS • NATURALS

ORTOGRAFIA • SINTAXI • MORFOSINTAXI • LÈXIC

Perquè sabem que la pràctica és molt important, hem creat els Quaderns de Treball TEIDE.

Hi ha quaderns TEIDE per a totes les matèries i cursos.

QUADERNS DE TREBALL TEIDE

*La manera més
pràctica d'aprendre*

visió de material: per una banda el que havien de dur els nens de casa (roba per a cinc dies, neteja, sac, jocs...), per una altra el que el que calia portar de l'escola (jocs de taula, cintes de vídeo, eines per al taller de bicicletes, farmaciola, papers, cartolines, llapis...) i material per a les activitats, que es trobaven ja en el càmping (embarcacions, windsurf, bicicletes i tendes).

4. Desenvolupament de les activitats

En arribar al càmping es van distribuir i plantar les tendes en una zona reservada, es va col·locar el material i les mobilles; un cop tot ordenat, els nens lliurement van anar a conèixer el càmping i les seves instal·lacions i a fruit del temps lliure abans de dinar, i a la tarda van començar les activitats.

Vela

El primer contacte amb aquest esport va ser una classe teòrico-pràctica sobre noms, muntatge, orientació de la vela respecte al vent..., passant posteriorment a navegar pel riu.

Windsurf

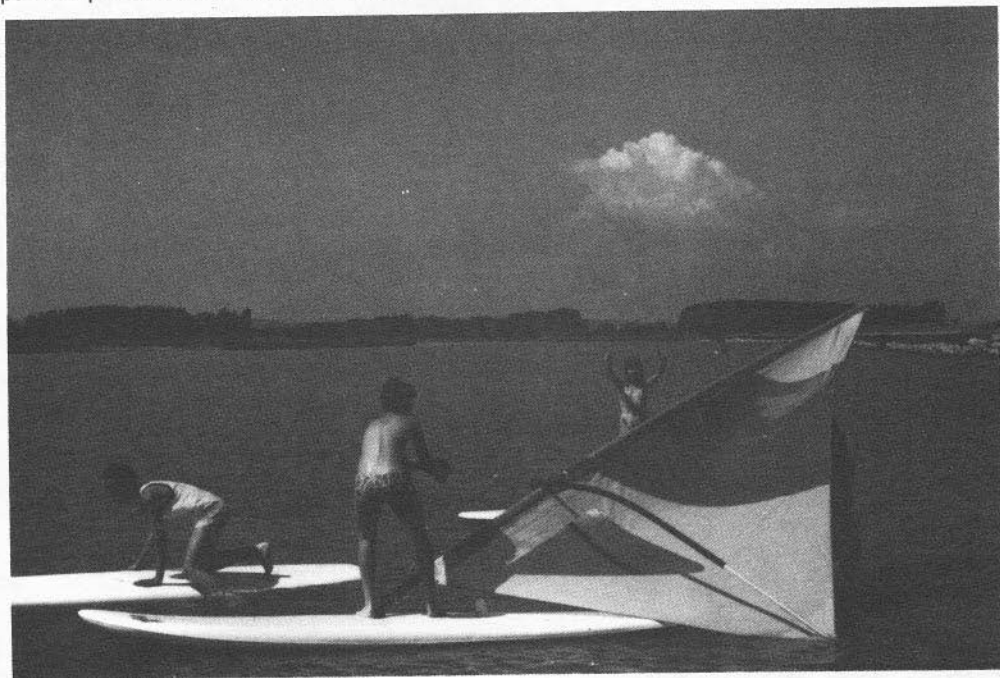
La primera pràctica es va fer amb un simulador, per tal d'aprendre la tècnica de col·locació, orientació de la vela i equilibri, així com la forma de muntar la vela i l'orsa a la planxa per afavorir les pràctiques posteriors. Després es van fer exercicis d'equilibri sobre la planxa a l'aigua per passar posteriorment a la pràctica específica de l'esport.

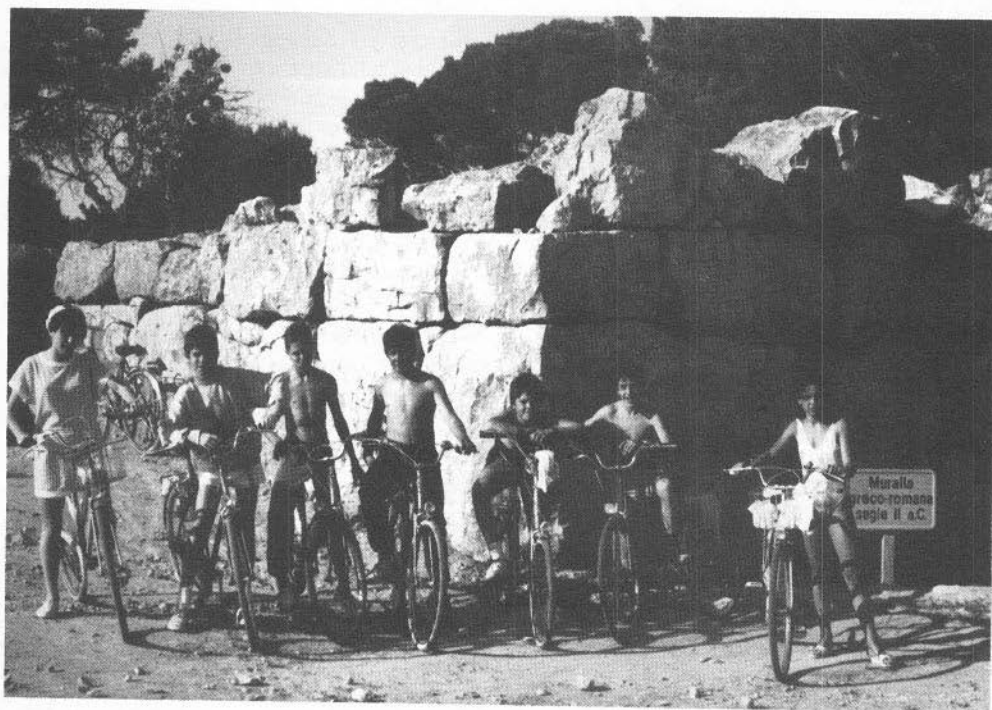
Hípica

Es va començar per una explicació teòrica de les parts del cavall, sella, brides, forma de pujar i baixar i conduir el cavall,... passant per una pràctica dins del picador; i en el segon mòdul realitzaren una petita excursió a cavall per les rodalies. A part, la monitora va organitzar un petit concurs en hores lliures on participaven tots els nens interessats.

Cicloturisme

En primer lloc es varen explicar les normes bàsiques de circulació en grup; i després es va fer el següent recorregut: Càmping Almatà - St. Pere Pescador, carretera interior cap a St. Mar-

ti d'Empúries - Empúries, visita a les ruïnes (bany a la platja) i tornada al càmping pel mateix camí.

Aiguamolls:

Després del treball realitzat a l'escola, es va fer una excursió a peu per observar-ne la flora, fauna, terreny... ja estudiats.

Conclusions

Donat el plantejament primordialment creatiu de l'activitat en si, creiem que el més important d'aquesta sortida va ser el bon ambient que va existir al llarg de tota l'estada; això es va traduir en una gran cooperació tant entre el grup classe com amb l'altra escola, els monitors i els mestres. Es van establir amb rapidesa llaços d'amistat per fer les activitats quotidianes (com menjar, jocs, partits...).

D'altra banda l'organització de les activitats en quatre mòduls realitzats al mateix temps va

permetre una pràctica massiva per part dels nens, de manera que s'aprofitava al màxim el temps disponible; aquesta pràctica, malgrat que no era obligada, la van realitzar tots els nens voluntàriament.

Les activitats proposades, per la seva novetat i el medi en què es portava a terme, van permetre a molts nens conèixer i aprendre a controlar la por inicial gràcies a la col·laboració entre ells mateixos i el coneixement de la tècnica a utilitzar en cada moment.

Finalment, amb aquesta activitat es va poder relacionar l'activitat física amb la cultura, la recreació i la socialització, de manera que sense que el nen en fos conscient treballava interdisciplinàriament i es trobava al final de la setmana amb uns nous aprenentatges adquirits i viscuts amb intensitat, i dels quals podem assegurar que amb bons resultats.

**Lourdes Vallvé
Anna Canalda**

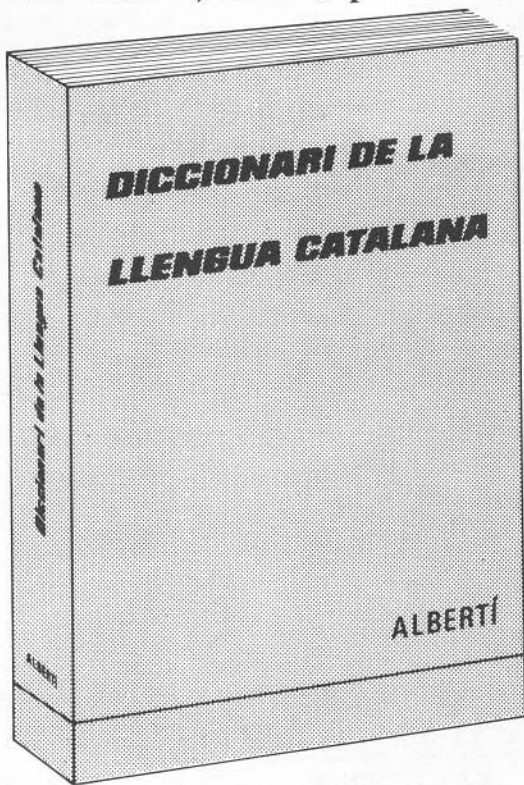

D I C C I O N A R I S

A L B E R T Í

**DICCIONARI DE LA
LLENGUA CATALANA**

24.ª edició, 1.245,- ptes

**Castellà-Català
i Català-Castellà
Gros**

17.ª edició. 3.670,- ptes.

**Castellà-Català
i Català-Castellà
Mitjà**

9.ª edició. 1.460,- ptes.

**Castellà-Català
i Català-Castellà
Petit**

9.ª edició. 1.060,- ptes.

ALBERTÍ • Editor / Trafalgar, 76 - 08010 Barcelona

Llegim fent Drecera

Teresa Sanmartí
Carme Solé

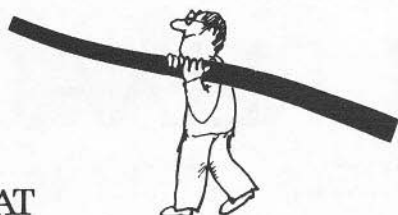

En el llibre de lectura
«Llegim fent
Drecera» hem
emprat un mètode
mixt, analític-
sintètic, amb el qual
s'aconsegueix un
ràpid i correcte
aprenentatge d'una
manera planera i
agradable per al nen.

EDITORIAL
MIQUEL A. SALVATELLA S.A.

C/ SANT DOMÈNEC, 5 · BARCELONA 08012

II CONGRÉS DE MOVIMENTS DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA

El II Congrés de Moviments de Renovació Pedagògica es va celebrar a Gandia del 24 al 29 d'abril d'enguany. El nombre de participants va ser d'uns 400. Cada Comunitat Autònoma tenia un nombre fix de congressistes en funció dels moviments existents en la Comunitat. Així, a Catalunya ens van correspondre 70 places i d'aquestes, l'Associació de Mestres «Rosa Sensat» en va ocupar 11.

Es va treballar sobre un document base que s'havia fet a partir de les ponències presentades per cada Moviment sobre un guió previ. així es van aportar 80 ponències elaborades durant el primer trimestre del present curs, i es van distribuir per blocs en una trobada (Saïfores, febrer del 89) de 30 representants de les diferents comunitats on es van recollir les principals aportacions i es va fixar el guió de discussió-ponència base.

Així el Congrés va quedar estructurat en els següents blocs de treball:

BLOC I: «Projecte d'Escola Pública».

BLOC II: «El Currículum i la Renovació Pedagògica».

BLOC III: «Anàlisi i característiques dels MRPs».

En les Conclusions (actualment en fase de correcció-traducció-edició), existeixen nombroses iniciatives concretes per impulsar des dels centres una escola pública de qualitat. També es fa una important aportació sobre el disseny curricular, que sens dubte serà valuosa per iniciar un ampli debat sobre les propostes curriculars del MEC i del Departament d'Ensenyament.

ASSEMBLEA ORDINÀRIA DE SOCIS

El proppassat dia 20 de maig de 1989, es va celebrar als locals de l'Associació l'Assemblea General ordinària en la qual es van elegir els socis que han d'ocupar els càrrecs de la Junta Rectora i de l'Executiu que s'havien de renovar segons els Estatuts.

Per a la Junta Rectora resultaren elegides la Montserrat Correig, del Grup de Llengua escrita, i la Rosa Maria Securún del Consell de Redacció d'Infància. Entra a formar part de l'Executiu, per cobrir la vacant que deixa la Roser Reverter, la Tina Roig, que havia estat responsable de l'etapa de Parvulari i Cicle Inicial.

En la mateixa Assemblea es va presentar un projecte de Pla de Treball i línies i prioritats en els diferents àmbits d'actuació de l'Associació, que s'haurà de concretar i aprovar en la propera Assemblea.

XI Premis BALDIRI REIXAC

D'ESTÍMUL A L'ESCOLA CATALANA

FUNDACIÓ
JAUME I

VEREDICTE 1988-89

Dotació total: 10.000.000 ptes.

PREMIS A LES ESCOLES

12 premis de 500.000 ptes. cadascun

Escola Bressol Nenes i Nens,
de Barcelona (Barcelonès)

C.P. Catalunya,
de Sabadell (Vallès Occidental)

C.P. Es Porxo,
de Deià (Tramuntana)

Col·legi Mare de Déu del Carme,
de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà)

C.P. Mare de Déu de Talló,
de Bellver de Cerdanya (La Cerdanya)

C.P. Mercè Rodoreda,
de Barcelona (Barcelonès)

C.P. Montsant,
de la Bisbal de Falsset (Priorat)

C.P. Mowgli i Escola Puigcerver,
de Reus (Baix Camp)

C.P. Verge de la Font,
de Villalonga (La Safor)

I.E.S. Badalona 7,
de Badalona (Barcelonès)

Institut de Batxillerat Castell d'Estela,
d'Amer (La Selva)

PREMI A MESTRES I PROFESSORS

**Un premi de 400.000 ptes. i igual
quantitat en subvenció a l'edició.**

ELS MONESTIRS DEL CÍSTER

d'Emília Altarriba Alberch i Josep Baluja Barreiro que recull una experiència ja portada a terme en una escola durant els darrers cursos. Els autors, a través de l'estudi concret d'aquests monuments religiosos, porten els alumnes al coneixement del món de la Catalunya medieval. El treball, que compta amb una documentació de consulta rica i rigorosa, mostra com els monuments nacionals poden esdevenir elements vius d'arrelament cultural per als escolars si aquests són dotats de les eines didàctiques pertinents.

El Jurat vol fer una menció especial de tres treballs, els quals s'indiquen a continuació, que per la qualitat i la utilitat pràctica dins l'ensenyament mereixen de ser publicats:

VIATGE AL MÓN FEUDAL

de Pep Alzina, Eulàlia Baquer, Marisa Diez, Antoni Gimeno i Teresa Martí.

**XIP I BOLI. L'EXPRESSIÓ ESCRITA
AMB L'ORDINADOR**
d'Eusebi Coromina i Pou i Jaume Montero i Vila.

**ENTORN DE LA BIBLIOTECA,
ENTORN DEL L'ESCOLA**
de Jacint Creus.

PREMIS ALS ALUMNES

**64 lots de llibres per valor de
50.000 ptes. cadascun**

PARVULARI I CICLE INICIAL

- 1. Activitats de llenguatge.** Alumnes de Parvulari i Cicle Inicial. Escola L'Espill, de Manresa.
- 2. La tardor.** Alumnes de Cicle Inicial. C.P. Mare de Déu del Pilar, de Mataró.
- 3. Material de consulta.** Alumnes de Cicle Inicial. C.P. La Monjoia, de Sant Bartomeu del Grau.
- 4. La tarda dels contes.** Alumnes de 2n. **Les verdures.** Alumnes de 2n. Escola Mowgli, de Reus.
- 5. Treball sobre els rèptils.** Alumnes de 2n. Escola Verge del Sol del Pont, de Roda de Ter.

- Primers passos pel camí de l'ecosistema.** Alumnes de 2n. Escola L'Horitzó, de Barcelona.
- Estudiem els arbres de la Cerdanya.** Alumnes de 2n. C.P. Graduat Comarcal Bac de Cerdanya, d'Alp.

CICLE MITJÀ

- Els animals.** Alumnes de 3r. Escola Ntra. Sra. Desemparats, de L'Hospitalet de Llobregat.
- Fem tallers a tercer.** Alumnes de 3r. C.P. Les Palmeres, de Santa Coloma de Gramenet.
- Setmana de la música.** Alumnes de 3r. i 4t. C.P. Mare de Déu del Carme, de Sant Joan de Vilatorrada.
- El llibre del Maresme.** Alumnes de 4t. C.P. Bernat de Riudemeia, d'Argentona.
- A Balaguer hi tenim un riu.** Alumnes de 4t. Escola Pia, de Balaguer.
- El Nadal.** Alumnes de 4t. C.P. Joc de la Bola, de Lleida.
- Explorant la natura.** Alumnes de 4t. C.P. Sant Josep de Calassanç, de Súria.
- La cançó més bonica del món.** Alumnes de 5è. Escola Sant Ignasi, de Barcelona.
- El diari de classe.** Alumnes de 5è. C.P. Puiggraciós, de La Garriga.
- Estudi de la natura.** Alumnes de 5è. Escola Montsant, de Reus.
- Animals i bèsties.** Alumnes de 5è. C.P. Verge de la Candela, de Valls.
- Conte de l'Ingo i el dragó.** Alumnes de 5è. C.P. Antoni Torroja i Miret, de Vila-seca.

CICLE SUPERIOR

- Jeroglífics i pobles de la comarca.** Alumnes de 5è. i 6è. C.P., de la Pobla de Montornès.
- A la recerca dels nostres orígens.** Alumnes de 6è. C.P. Albirka, d'Arbeca.
- Pim Pam Pum còmic.** Alumnes de 7è. Escola Santa Maria, d'Artés.
- Recull de textos lliures.** Alumnes de 5è. **Els nostres noms i cognoms.** Alumnes de 6è. **Itinerari a Bellmunt.** Alumnes de 8è. C.P. Pompeu Fabra, de Manlleu.
- Els bolets.** Alumnes de 5è., 6è. i 7è. **El llapis fantàstic.** Alumnes de 6è. **Mil·lenari de Catalunya.** Alumnes de 7è. **Màquines d'empaquetar fum i altres invents.** Alumnes de 7è. C.P. El Gurri, de Taradell.
- Treballs sobre monestirs.** Alumnes de 5è., 6è., 7è. i 8è. Col·legi Públic de Vila-rodonà.

- Naufregis a Cadaqués.** Alumnes de 7è. i 8è. C.P. Caritat Serinyana, de Cadaqués.
- La vinya, la fil·loxera i el vi.** Alumnes de 7è. i 8è. Col·legi Públic de Santa Oliva.
- Cal·ligrames.** Alumnes de 8è. C.P. Fabra, d'Alella.
- El nostre entorn:** Geologia. Alumnes de 8è. C.P. Verge del Remei, de Banyoles.
- Relació entre la matemàtica i l'art.** Alumnes de 8è. Escola L'Horitzó, de Barcelona.
- Eicens de 1986 a la Selva del Camp.** Alumnes de 8è. C.P. Gil Cristià, de la Selva del Camp.
- Plantes medicinals del nostre poble.** Alumnes Cicle Superior. C.P. de Figols d'Organyà, de Figols-Alinyà.

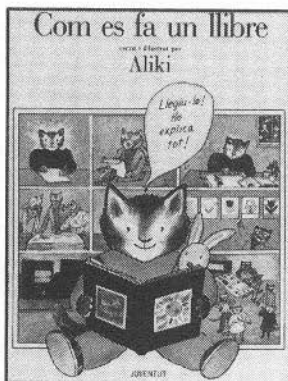
CICLES DIVERSOS

- Del verd al marró.** Alumnes d'Educació Especial. Escola Especial Santa Bernardeta, de Mataró.
- Tot caminant per Catalunya,** aprenem a expressar-nos per escrit. Alumnes d'Educació Especial. Escola L'Horitzó, de Barcelona.
- El llop.** Alumnes 2n. i 3r. Aula Suport d'Educació Especial. C.P. Baltasar Segú, de Valls.
- Els cocodrils, els dracs i els contes encantats.** Alumnes de tots els nivells. Escoles Ateneu Igualadí, d'Igualada.
- Foc i fum.** Alumnes de tots els nivells. C.P. Els set nans, de Rajadell.
- L'aigua.** Alumnes de tots els nivells. Escola, de les Pobles.
- L'estructuració sobre el pla de formes animals.EGB. El mosaic geomètric,BUP.** Alumnes de tots els nivells. Escola Elisabeth, de Salou.
- Les professions ambulants.** Alumnes de tots els nivells. Escola Cooperativa El Puig, d'Esparraguera.
- Sant Jordi 88.** Alumnes de tots els nivells. Escola L'Espill, de Manresa.
- El meu poble.** Alumnes de tots els nivells. Col·legi Maria Auxiliadora, d'Alghemesi.
- El bolet encantat.** Alumnes de tots els nivells. **L'escola: Deu anys de festa major.** Alumnes de tots els nivells. C.P. Rural, de Santa Eulàlia Puig-Oriol.
- Ara fa... 70 anys.** Alumnes de tots els nivells. Col·legi Públic d'Alinyà.
- Xarxa amb 10 anys** (Revista). Alumnes de tots els nivells. Escola Vedruna, de Tona.
- L'enllaç.** Alumnes de tots els nivells. C.P. Barcelona, de Barcelona.

BUP, COU i FP

- Taller de ràdio.** Alumnes de 1r. BUP. Col·legi El Casal, de Castellar del Vallès.
- Treballs sobre l'entorn cultural (4 treballs).** Alumnes de 1r. BUP. Col·legi Sant Josep, de Tarrega.
- Treballs diversos de física i arqueologia (5 treballs).** Alumnes de 1r. i 2n. BUP. Escola L'Horitzó, de Barcelona.
- L'escanyapobres.** Alumnes de 2n. BUP. Col·legi Episcopal Mare de Déu de l'Acadèmia, de Lleida.
- La Farga.** Alumnes de 2n. BUP. Escola Ntra. Sra. del Carme, de Ripoll.
- Situació de la llengua catalana a Mallorca, Girona i Perpinyà.** Alumnes de 2n. BUP. I.B. Santiago Sobrequés i Vidal, de Girona.
- Treballs d'estudi de municipis (3 treballs).** Alumnes de 3r. BUP. I.B. Castell d'Estela, d'Amer.
- Plantes medicinals de la Noguera.** Alumnes de 1r. i 3r. BUP. Col·legi Ntra. Sra. del Carme, de Balaguer.
- Serra de Prades.** Alumnes de 3r. BUP. Col·legi Ntra. Sra. del Carme, de Balaguer.
- El joc del vi.** Alumnes de 2n. BUP. **D'una sortida tot un treball.** Alumnes de 2n. i 3r. BUP. Escola Roig-Tesàlia, de Barcelona.
- L'Artesania.** Alumnes de BUP. I.B. Lluís de Peguera, de Manresa.
- Treballs sobre Història local (2 treballs).** Alumnes de 3r. BUP. Escola Gresol, de Terrassa.
- Treballs de llengua catalana (2 treballs).** Alumnes de 3r. BUP. I.B. Gaudí, de Reus.
- Treballs sobre l'entorn físic i social (5 treballs).** Alumnes 1r. i 2n. BUP/COU. Escola Pia, de Terrassa.
- Treballs sobre l'ús del català (2 treballs).** Alumnes de COU. Institut de Batxillerat d'Arenys de Mar.
- Treballs d'aprofundiment de l'entorn físic (9 treballs).** Alumnes de 2n. i 3r. BUP i COU. C.P. Sant Josep, de Tarrega.
- L'aigua del Canal de la Infanta.** Alumnes de FP-2 Química. **La llet.** Alumnes de FP-2 Química. I.P.F.P. Esteve Terradas, de Cornellà.
- L'agricultura a les comarques de Tarragona.** Alumnes 5è. FP Administratiu. **Tot Catalunya.** Alumnes de 5è. FP. Administratiu. I.P.F.P. Baix Camp, de Reus.

NOVETATS JOVENTUT

PER INICIAR L'AVENTURA DE LLEGIR
COM ES FA UN LLIBRE
per Alikí

Una obra que explica el procés que segueix una idea per convertir-se en un llibre. Amb nombroses il·lustracions, a més d'humor i un llenguatge senzill. Molt interessant per a nens, pares i educadors.

QUI TRUCA A LA PORTA EN LA NIT TAN FOSCA?
per Tilde Michels. Il·lustracions de Reinhard Michl.

¿Un ós, una llebre i un llop poden passar la nit junts a la cabana d'un caçador? Una meravellosa història en vers, amb magnífiques il·lustracions, que explica de quina manera les contrarietats uneixen els éssers més diferents.

Col·lecció Quadrada

COL·LECCIÓ NIL
per Noëlle Granger

Nil és una nena que viu al bosc i que és amiga de molts dels animals que també hi habiten. Les aventures de Nil i els seus amics divertiran els més petits.

NIL I LES MORES
NIL I LA CARTA

Per a nens de 3 a 8 anys.

Editorial Joventut

BALANÇ DEL PRIMER PERÍODE DEL CONSELL ESCOLAR DE CATALUNYA

El Consell Escolar de Catalunya ha iniciat, fa poc temps, un nou període de treball, en el qual cada estament representat ha pogut proposar nous membres o ratificar els que ja hi participaven.

Davant d'aquesta segona etapa de l'òrgan màxim de participació i consulta, és bo poder oferir un balanç que, com tot balanç, exposi els aspectes positius i negatius que aquest Consell ha tingut amb l'ànim d'ajudar a millorar el seu funcionament i de deixar constància en una revista com «Perspectiva Escolar», que és la veu d'un dels moviments integrats en la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya que té representació dins dels Consells.

El primer aspecte que cal tenir en compte és que el Consell Escolar de Catalunya no és un òrgan de govern, com algú pot pensar, i més si el relaciona amb els consells escolars, que sí que són l'òrgan màxim de govern a l'escola pública o a la privada concertada. El Consell Escolar de Catalunya és un òrgan de participació i consulta, el més important. Els seus membres, representants de la majoria de sectors i grups que tenen alguna relació amb el món de l'educació, es reuneixen en comissions —algunes fixades ja en el decret de constitució del Consell i d'altres proposades pel mateix Consell— i en sessions plenàries en què s'aproven o no els dictàmens que cada comissió ha estudiat. La Conselleria, que és qui governa, pot fer més o menys cas de les opinions dels consellers i en aquest temps de funcionament no sempre s'han seguit les recomanacions que s'han

aprovat per una majoria de participants. Però aquest fet, i vull insistir en aquest aspecte, no és cap punt negatiu que puguem recriminar a l'administració educativa; és, simplement, acceptar les regles del joc.

Potser l'aspecte més positiu del Consell és que aplega una gran diversitat d'estaments o grups molt diferents, però tots compromesos, és clar, en l'educació. Aquest factor aporta una considerable riquesa per la varietat de punts de vista que apareixen en cada tema que s'estudia.

Tots els projectes que han passat pel Consell —alguns de ben conflictius— han estat analitzats amb rigor i seriositat per tots els seus membres, que han fet les observacions i han procurat en totes les ocasions, i sense que aquest fet hagi representat desdibuixar les opinions concretes de cada grup o de cada membre, arribar a prendre les decisions per consens. Cal subratllar aquest fet perquè ha suposat, en algunes ocasions, un esforç considerable i una mostra de respecte i tolerància envers unes opinions, algunes vegades molt allunyades de les pròpies. En els debats, tranquils la majoria, apassionats en altres ocasions, sempre s'ha intentat arribar a un punt de confluència on tots els estaments veiessin representat part del seu pensament.

En aquest esforç de consens cal destacar, a més a més de tots i cadascun dels consellers, el paper de la presidenta i de la secretària del Consell, que amb la seva actuació han facilitat sempre els treballs, tant de les comissions com de les sessions plenàries.

I cal destacar també l'actitud de servei constant del grup de secretàries, sempre amb bon humor i amatents a les demandes dels membres del Consell.

Al llarg d'aquest període s'han estudiat una bona pila de projectes d'ordres i decrets, alguns d'ells molt importants. A tall d'exemple i sense que revesteixi cap mena de caràcter exhaustiu vull assenyalar els següents:

- Anàlisi de les mobilitzacions estudiantils.
- Projecte de decret pel qual es regulen les associacions d'alumnes.
- Projecte de decret pel qual es regulen les associacions de pares d'alumnes.
- Projecte de llei d'autonomia de gestió econòmica dels centres docents públics de la Generalitat.
- Bases reguladores dels Consells Escolars Municipals.
- Bases reguladores dels Consells Escolars Territorials.
- Regulació de la Inspecció d'ensenyament no universitari a Catalunya.
- Constitució de zones escolars rurals.
- Vaga dels mestres de l'escola pública.
- Documents informe del Debat sobre la reforma educativa.
- Formació del professorat; principals eixos que hauria de reunir un pla a mitjà termini en la línia de la reforma del sistema educatiu.

- Territorialització de les competències educatives.

En la part negativa cal anotar la lentitud a afrontar algunes de les situacions conflictives que ha patit l'ensenyament en el nostre país. El Consell Escolar de Catalunya, davant dels conflictes d'estudiants i sobre la vaga dels mestres del sector públic, va reaccionar, però calia haver-ho fet abans.

El Consell Escolar de Catalunya hauria de situar la seva veu davant dels esdeveniments. Hem de pensar que és un òrgan privilegiat en el sentit que els seus membres representen la majoria d'organitzacions que tenen un paper actiu en el desenvolupament de l'educació del nostre país.

No situar-se davant vol dir anar a remolc dels fets, i la societat demana i necessita gent que reflexioni plegada i situï aquesta reflexió àmplia com a motor dels canvis que l'escola necessita.

Almenys els MRP continuaran treballant en aquesta línia d'exigir al Consell Escolar de Catalunya que compleixi aquest paper. I farem el possible perquè sigui així.

La valoració global és positiva i, dels resultats obtinguts, n'hem estat protagonistes i en són corresponsables. Ens en felicitem i esperem augmentar el nostre treball i la nostra exigència.

Jaume Cela

US HO POSEM FÀCIL

CICLE MITJÀ

3er EGB

DOS CONTES
FANTÀSTICS

Ray Bradbury

DOS CONTES
D'ANIMALS

Manuel Marinell-lo

EL VIATGE D'EN NICO

G. Sari

4art EGB

EL LLIBRE DE LES
BESTIES

Ramon Llull

LA VOLTA AL MÓN DE

4 AMICS

Edward Lear

DOS CONTES DE

BRUIXES

Contes Populars

5è EGB

LES AVENTURES D'EN
PEROT MARRASQUI

Carles Riba

ELS ANIMALS

XERRAIRES

Diversos Autors

EL PRÍncep VALENT

Còmic H. Foster

CICLE SUPERIOR

6è EGB

ULISSES I D'ALTRES

LLEGENDES

Marta B. Casas

DE LES MIL I UNA

NITS

Anònim

LA DESAPARICIÓ

D'ODIEL MUNRO

J.M. Gisbert

7è EGB

EL FANTASMA DE
CANTERVILLE

Oscar Wilde

MECANOSCRIT CÒMIC

Manuel de Pedrolo

EL DIABLE DE

L'AMPOLLA

R.L. Stevenson

8è EGB

L'OMBRA I EL LLAMP

Jack London

EL CRIM DE LORD

ARTHUR SAVILLE

Oscar Wilde

RELATS D'INTRIGA

Manuel de Pedrolo

BUP - FP

1er BUP

EL VIATGE AL
CENTRE DE LA TERRA

Jules Verne

DETECTIU S. HOLMES

4 / RELATS

Conan Doyle

7 RELATS D'INTRIGA

Manuel de Pedrolo

L'ESCALADOR ESTIMBAT

Josep Gòrriz

2on BUP

LES TRIBULACIONS
D'UN XINÈS

Jules Verne

DETECTIU S. HOLMES

2 / RELATS

Conan Doyle

COP DE DESTRAL

Josep Gòrriz

ÀGUILA ROJA

Joan Valls

3er BUP

ELS 500 MILIONS DE
LA PRINCESA ÍNDIA

Jules Verne

EL GOS DELS BASKERVILLE

S. HOLMES 1

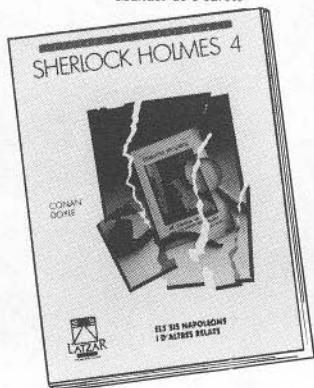
Conan Doyle

LES DUES CARES DE L'ATUR

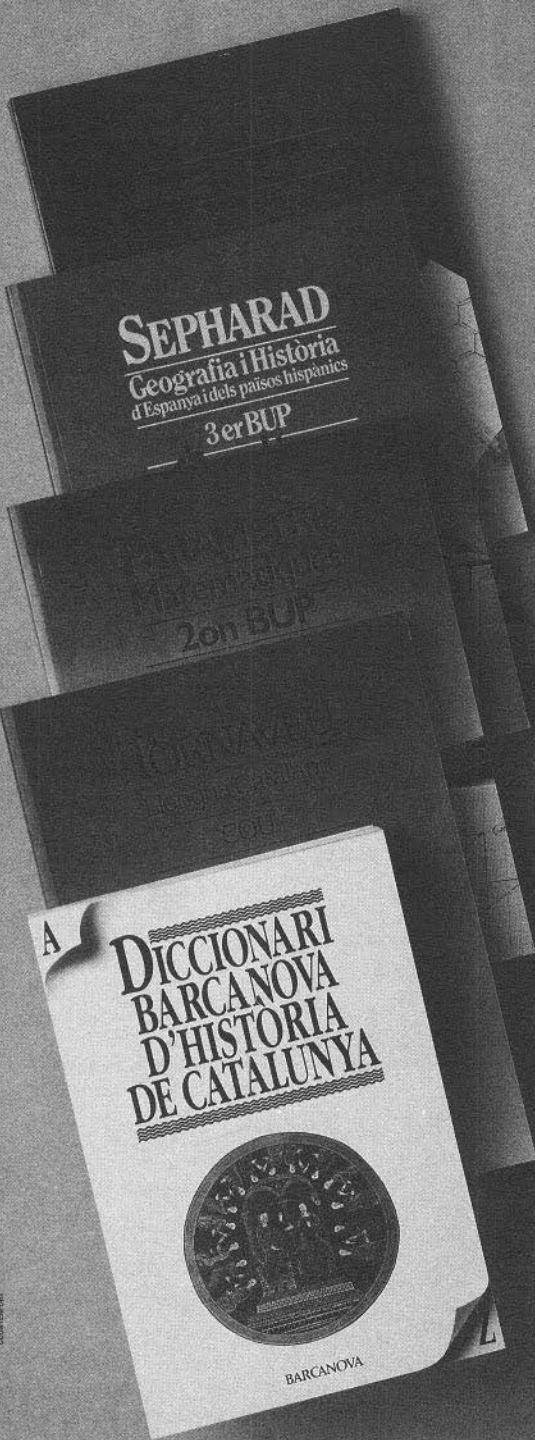
Joaquim Carbó

UNA VOLTA DE ROSCA

Henry James

Trafalgar, 15, 1.ª 1.ª Tel. 318 97 39 - 08010 BARCELONA

Libres Barcanova

L'alternativa renovadora i pedagògica del BUP en català

Libres pensats des de la realitat de Catalunya, per fer possible un Ensenyament Mitjà autènticament arrelat al nostre país. Libres moderns i ben estructurats, que fomenten les tècniques i hàbits de treball intel·lectual.

Curs 1989/90

Llengua Catalana Tornaven 1 ^a , 2 ^a , 3 ^a i COU Clau dels exercicis de 1 ^a , 2 ^a i COU	Història de les civilitzacions Albada 1 ^a BUP
Ciències Naturals Àmbit 1 ^a i 3 ^a BUP	Geografia humana i econòmica Rella 2 ^a BUP
Física i Química Gamma 2 ^a BUP	Geografia i Història d'Espanya Sepharad 3 ^a BUP
Matemàtiques Paràmetre 1 ^a , 2 ^a i 3 ^a BUP Solucionari 1 ^a i 2 ^a	Filosofia Dialeg 3 ^a BUP

Editorial
BARCANOVA
La Renovació Pedagògica en marxa

GESTIÓ D'ESCOLA I NOVES TECNOLOGIES

Darrerament la gestió d'escola i en concret la seva eficiència és un tema que comença a preocupar de debò a molts professionals de l'ensenyament.¹

Molts equips de mestres són conscients que moltes de les hores de dedicació a l'escola no són en absolut creatives, sinó tot el contrari.

- Quantes hores ha dedicat l'escola a confeccionar el Cens de Pares per a les darreres eleccions al Consell Escolar?
- Quantes hores, al cap del curs, es dediquen a confeccionar estadístiques i extractes per poder fer un seguiment més científic de l'evolució dels alumnes?
- Quantes hores dedica un mestre a *escriure* (que no a pensar, que això és afortunadament insubstituïble) els *informes als pares*?
- Quantes hores per a complimentar tota la burocràcia de final de curs? (actes, ERPAS,...).

Hores i més hores. Hores gens creatives i que en definitiva són manllevades a les que veritablement haurien de ser per fer la veritable feina del mestre: la feina creativa, la de formació, la de reflexió personal i col·lectiva,....

Fins aquí no he dit res de nou; la pregunta, però, és òbvia: Té solució tot aquest malbaratament d'hores?

Aquí és on avui podem comptar amb eines que fa poc o bé no existien o bé eren de molt difícil accés per a l'escola; em refereixo a les noves tecnologies de tractament de la informació, és a dir, la informàtica.

No són pocs els equips de mestres que en un moment o altre han pensat que aquesta tecnologia podria ajudar a resoldre el problema. Algunes escoles han pres l'opció d'un *Centre de Càlcul* que els mecanitza alguns processos, com ara els butlletins de notes i els informes als pares. Aquesta opció potser va ser vàlida mentre els ordinadors eren molt cars. Actualment, però, els anomenats *ordinadors compatibles o PCs* s'ofereixen a preus força assequibles. Fruit d'aquesta situació, diverses escoles n'han adquirit amb la finalitat d'informatitzar la gestió.

Ara bé, n'hi ha prou amb un ordinador? No és tan sols una frase publicitària allò que «El millor ordinador del món no serveix per a res si no disposem d'un programa adequat a les nostres necessitats». Disposar d'un ordinador per utilitzar-lo com a màquina d'escriure no és, evidentment, la millor manera de treure-li tot el suc i rendibilitzar-ne el cost. Cal disposar d'un programa a mida de l'escola, que resolgui els processos més habituals susceptibles de ser mecanitzats.

Intentaré, doncs, sintetitzar en poques línies tot allò que cal exigir a un programa. En primer lloc revisaré aquests processos susceptibles de ser informatitzats, és a dir el *Què ha de fer?* Després analitzaré el *Com ho ha de fer*.

1. Vegeu l'excel·lent article d'en Jesús Rul, *Direcció Escolar i Qualitat Educativa* a «Perspectiva Escolar», núm. 130 (desembre 1988), pp. 41-49.

Què ha de fer un programa de gestió escolar?

D'entrada veure quins són els processos que es realitzen en una escola en els quals intervenen la compilació, transformació, translació i exposició d'informació.

Per una millor exposició ho classifiquem en diferents àrees.

Àrea de gestió general

- Llistes d'alumnes (per classe, per cicles, per activitats, amb dades determinades...)
- Llistes de famílies (etiquetes de correu, circulars, cens,...)
- Llistes de mestres (amb dades de titulació, NRP,...)
- ...

Àrea d'avaluacions

- Informes als pares
- Butlletins de notes
- Estadístiques i extractes
- Documentació oficial (Actes, ERPAS,...)
- ...

Àrea de biblioteca

- Gestió general de biblioteca (classificació i recerca selectiva)
- Control de préstecs
- Estadístiques de lectura
- ...

Àrea administrativa

- Facturació
- Comptabilitat
- Pressupost
- Inventari i control d'existències
- ...

Aquesta no és una llista tancada, però si més no, dóna una idea dels processos que poden ser informatitzats. Altres, que tot i ser d'ús puntual val la pena considerar, són els relacionats amb el procés de preinscripció i el del quadre horari.

En qualsevol cas cal ser exigent de debò per donar el vist-i-plau a un programa de gestió i

no començar la informatització amb un programa que no atengui tots els processos.

Tanmateix cal tenir en compte que les dades necessàries per realitzar aquests processos han de poder-se interrelacionar i ser accessibles per a qualsevol d'aquests processos. Si a més d'haver de donar a l'ordinador les dades de cada alumne per poder-lo avaluar l'hi hem de tornar a donar aquestes dades perquè el tingui en compte a l'hora de fer els processos de biblioteca estarem duplicant feines. Caldrà, doncs, que el nostre programa les utilitzi convenientment.

Com ho ha de fer?

Tan o més important que el *què* serà el *com* un programa de gestió resol aquests processos.

Des del punt de vista de gestió, una escola té una complexitat molt superior a la d'altres entorns professionals. Una escola es basa en un projecte pedagògic que ha de ser respectat per qualsevol mecanització que hi introduïm. Cal tenir en compte que sigui per la manera de fer dels mestres, sigui per la seva història i bagatge, pel seu entorn o, en definitiva, pel projecte pedagògic esmentat, no hi ha dues escoles iguals. Tot això fa que un programa de gestió escolar hagi de ser prou flexible perquè pugui adaptar-se sense dificultat a les característiques concretes d'una escola. Per exemple, malament aniríem si per confeccionar l'informe als pares només poguéssim posar-hi les observacions que l'informàtic que l'ha fet ha pensat que són les més adients. Cal, en aquest aspecte tan concret, que cada equip de mestres pugui decidir lliurement quins aspectes vol tenir en compte i de quines observacions vol disposar a l'hora de confeccionar els informes als pares.

Cal, doncs, ser molt primmirat en aquest aspecte si no volem estandarditzar, i per tant anul·lar, el treball creatiu del mestre. La *flexibilitat* ha de ser condició indispensable per a un bon programa de gestió.

Un altre aspecte important a tenir en comp-

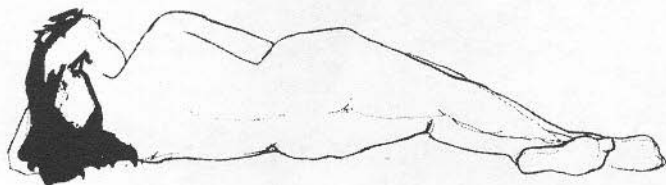
te és la *facilitat d'ús*. Cal pensar que un programa de gestió d'escola va dirigit a professionals de l'ensenyament i no a informàtics, és a dir, va dirigit a usuaris per als quals la informàtica és una eina de treball i no una finalitat. Així, doncs, cal defugir els programes *per a informàtics* en els quals, sense comandaments i coneixements tècnics, no s'hi pot fer res.

Per acabar, cal exigir garantia en el seu funcionament i per això val la pena assessorar-se a fons sobre l'experimentació del programa i també del servei de manteniment i d'adequació en cas de noves exigències administratives o propostes sorgides de la mateixa escola.

Ignasi Hosta Pascual

TORSIMANY

CLÀSSICS CATALANS ACTUALITZATS

COMANDES I INFORMACIÓ:

EDICIONS GEA

Pedrell, 124

Tel. 429 16 60

08032 BARCELONA

PA DE RAL
Llengua Catalana

ESPURNA

NATURALIA
Ciències Naturals

ESTORNELL

Lectures
Llengua Catalana
Cicle Inicial/2.º EGB

Marta Duñach
Roser Iborra
Núria Torres

Libres Barcanova

L'alternativa
renovadora i
pedagògica

Curs 1989/90

Pre-escolar

Jardí d'infància

Sol I

Parvulari I

Sol II

Parvulari II

Sol III

Aprentatge de
l'escriptura

Inicis

Aprentatge de
la lectura

Cent paraules

Cicle Inicial

Llengua Catalana

Pa de Ral

Estornell

Arbres

Saltamartí

Xiulet

Ciències Naturals

i Socials

Espurna

Llengua Castellana

Bambú

Zumbel

Alameda

Matemàtiques

Dau

Centpeus

Cicle Mitjà

Llengua Catalana

Pa de Ral

Estornell

Arbres

Saltamartí

Xiulet

Ciències Naturals

Isard

Ciències Socials

Trull

Matemàtiques

Dau

Centpeus

Llengua Castellana

Bambú

Zumbel

Alameda

6.º, 7.º i 8.º

Llengua Catalana

Atzavara

Arbres

Ciències Naturals

Naturalia

Ciències Socials

Etrós

Matemàtiques

Àbac

Llengua Castellana

Zumbel

Alameda

Editorial

BARCANOVA

La Renovació Pedagògica en marxa

SELMES, Ian, *La mejora de las habilidades para el estudio*, Ed. Paidós/M.E.C., Barcelona 1988.

«S'han escrit molts llibres sobre els procediments en l'estudi. Però, la major part d'aquests llibres es proposen inculcar el seu únic mètode d'estudi, que no està recolzat en l'experiència dels professors dins l'aula, ni per les proves obtingudes en les investigacions sobre l'aprenentatge dels alumnes.»

Així comença l'autor el prefaci del llibre i ens fa preveure que ell ens dirà com es pot millorar l'estudi dels alumnes bo i recolzant les seves opinions en l'experiència i en la investigació.

Passades les primeres cinquanta pàgines (de lectura difícil i que formen la primera i segona part del llibre) ens anem adonant, a mesura que ens endinsem en «com s'haurien d'ensenyar les habilitats per a l'estudi» (la tercera part del llibre) que la previsió que fèiem a instància de l'autor es compleix a bastament.

El llibre és fruit de la investigació sobre l'aprenentatge dels alumnes i alhora es recolza en l'experiència directa. Aconsello, però, per evitar una primera impressió poc favorable, començar la lectura per la tercera part i acabar-lo per la primera i la segona.

Aquest llibre és d'elevada utilitat per als professors que es mouen en els ensenyaments mitjans: abans i després dels 16 anys.

La tesi de Ian Selmes és que els alumnes joves (adolescents de menys de 16 anys) experimenten i «pateixen» tasques acadèmiques que els impulsen a tenir uns enfocaments superficials en el seu procés d'assimilació, és a dir, unes tècniques d'estudi superficial.

I els alumnes més grans (de 16 anys endavant) les tasques que fan exigeixen en general un enfocament més profund, unes tècniques d'estudi més serioses. Això, almenys en els programes d'ensenyament escocesos, i crec que fàcilment traslladables al nostre aquí i ara, tot i que els programes-currículums no siguin massa coincidents.

Què entén l'autor per enfocament profund o superficial de l'estudi?

Enfocament profund vol dir intentar, durant l'estudi, fer una integració personal del material, saber cercar relacions entre materials diversos i extraure el significat profund del que s'estudia.

L'enfocament superficial es limita als coneixements apresos maquinalment, tasques passives, els diversos aspectes dels materials es mantenen aïllats i separats i la dosi de memorització és elevada.

Per què als alumnes joves se'ls impulsa a un enfocament superficial en l'estudi? Perquè els professors guien molt les activitats dels alumnes, es limiten a temes i situacions concretes i objectives, tractades aïlladament. I es procura que els alumnes recordin les coses per al proper examen o control.

Als alumnes més grans se'ls exigeix un enfocament més profund perquè se'ls donen més responsabilitats en fer la feina, es veuen obligats a integrar i considerar els diferents conceptes, idees i informacions.

En raó d'aquest canvi d'exigència acadèmica que impulsa a un o altre tipus d'enfocament en l'estudi (és a dir, de procediment o estratègia per aprendre) es produeix un fracàs acadèmic més elevat que en altres circumstàncies (raons evolutives, etc.) farien preveure. En el nostre país, traslladem-ho al pas de 8è a BUP, per exemple.

Ian Selmes proposa una estratègia per fer aprendre a aprendre que ha d'implicar tots els professors i que ha de formar part de la política de l'escola. És a dir, l'ensenyament ha de tenir en compte tant el procés d'aprenentatge com allò que s'aprèn. Cal saber subministrar recursos i habilitats diverses als nostres alumnes.

Presenta uns materials, estructurats en un mini-curs de 5 temes, per desenvolupar amb els alumnes, així com la manera d'avaluar aquest mini-curs o l'aprenentatge de les tècniques. Capítols que qualsevol professor pot fer servir de valuós material per aplicar en la seva matèria i dins la seva aula.

Joan Riart

ALTRES NOVETATS

- ALMERICH, Lluís, *Tradicions, festes i costums populars de Barcelona*, Barcelona: Millà, 1989
Conté nombroses il·lustracions d'imatgeria popular.
- ASENSIO, Josep M.^a. *L'agressivitat a l'escola*. Barcelona: CEAC, 1989
(Educació i ensenyança)(Escola catalana)
Extracte de l'índex:
L'agressió: un objecte d'estudi controvertit i multidisciplinari; La funció adaptativa del comportament; L'estudi biològic del comportament social; La sociobiologia; La causalitat de l'agressió humana; El problema del control de l'agressivitat; El paper de l'educació; La conducta agressiva en el nen; La nostra experiència educativa; Desenvolupament i avaluació de l'experiència; Les futures investigacions a l'entorn de l'educació per al control de l'agressivitat.
- BLACK, Penny. *El arte de pensar flores*. Barcelona: Acanto, 1988
«Col·lecció Comarques de Catalunya: Paisatge. Població. Economia. Història. Art. Tradicions.» Barcelona: Barcanova, 1989
1: Osona
2: Maresme
3: Alt Empordà
4: Baix Camp
5: Vallès Oriental
6: Segrià
- FIGUERAS, Carme; PUJOL, M. Antònia. *Els racons de treball: una nova forma d'organitzar el treball personalitzat*. Vic: EUMO, 1988 (Didàctica; 14)
Extracte de l'índex:
El perquè dels racons; Racó de biblioteca, de confegir i d'enganxar, de construccions, d'imprimir, de laboratori, de matemàtiques, de modelatge, de música, de pintura, de pre-escritura, de retallar, de teixit; Bibliografia.
- MOLINA, Lurdes; JIMÉNEZ, Núria. *La Escuela infantil: lugar de acción y de coparticipación*. Barcelona: Laia, 1989 (Cuadernos de Pedagogía; 42)
Extracte de l'índex:
Interrogantes acerca de la acción educativa; ¿Protagonismo del niño? ¿Protagonismo del adulto?; Protagonista la coparticipación; Contexto de acción y coparticipación en la escuela; Comer; Cuidar de uno mismo; Controlar los esfínteres; Jugar y explorar a uno mismo y al entorno; Reposar/dormir; Separarse y reencontrarse.
- Natura, ús o abús?: Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*. 2^a ed. Barcelona: Barcino, 1988 (Institució Catalana d'Història Natural. Memòria; 9)
Extracte de l'índex:
Bases ecològiques per a una gestió de la natura; Característiques i problemes generals de la natura als Països Catalans; Espècies i sistemes naturals amenaçats o conflictius; Per a una gestió de la natura als Països Catalans.
- ORPWOOD, Graham; WERDELIN, Ingvar. *Ciencia y tecnología en la enseñanza primaria del mañana*. París: UNESCO, 1988 (Estudios y encuestas de educación comparada)
Extracte de l'índex:
La asociación entre la ciencia, la tecnología y la enseñanza; Contexto de la enseñanza de la ciencia y de la tecnología en la enseñanza primaria; Estructura y contenido del currículo de la escuela primaria; Renovación

de la ensenyanza de las ciencias y de la tecnología; Ideas y cuestiones para reflexionar.

Propostes didàctiques al voltant de les festes: (el Carnaval, Sant Jordi, Sant Joan, la Castanyada i Nadal i Reis). Barcelona: Graó, 1989

(Propostes didàctiques al voltant...)

SCHAFFER, H. R. *Interacción y socialización.* Madrid: Visor, 1989 (Aprendizaje Visor; 45)

Extracte de l'índex:

Los primeros encuentros; Las interacciones cara a cara; Temas comparativos; De los pseudo-diálogos a los diálogos; La conversación; La interacción como medio de socialización.

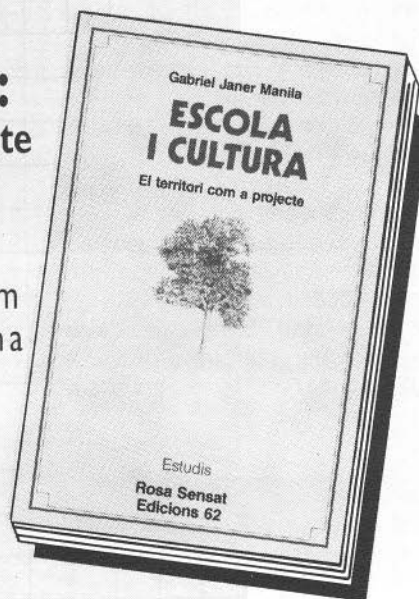
Biblioteca Rosa Sensat
abril 1989

Escola i cultura: el territori com a projecte

Gabriel Janer Manila

Rosa Sensat, 36. 112 pàgines

Una reflexió actual i del màxim interès sobre el territori com a projecte cultural i la llengua com a definidora de l'experiència de l'individu sobre aquest territori.

edicions 62

De venda a totes les llibreries

JA PODEM DORMIR TRANQUILS

Mentre sopàvem, he sentit que ho deien per la tele. Tenim sis helicòpters que poden detectar els submarins enemics.

Tots han costat una pila de milions —no sé si sabria escriure la quantitat, temo deixar-me algun zero i fer el ridícul. Estan dotats amb uns aparells molt sofisticats que envien dades dels submarins enemics als vaixells destructors de submarins enemics i amb aquesta informació els poden destruir. O sia que per aquest costat no cal patir. Si un submarí té males intencions i s'acosta, què diré jo, a Roses, per exemple, nosaltres hi enviem un helicòpter que el detecta, el registra en els seus complicadíssims aparells, envia les dades al vaixell i... PATAPUM! un submarí menys!

El meu marit, com sempre, ha de trobar el costat desagradable de totes les bones notícies. Ha fet la següent observació:

— Mireia, quantes escoles es podien fer o dotar amb aquests milions? O quants hospitals o quantes carreteres o... què sé jo de les de coses bones que es podrien fer amb aquests milions!

Jo li he precisat amb bon to:

— Cinto, això que dius és demagògia barata. La tranquil·litat, com tot, val diners i ja em diràs de què ens servirien les escoles o els hospitals si vénen els enemics amb submarins i nosaltres no els podem ni detectar.

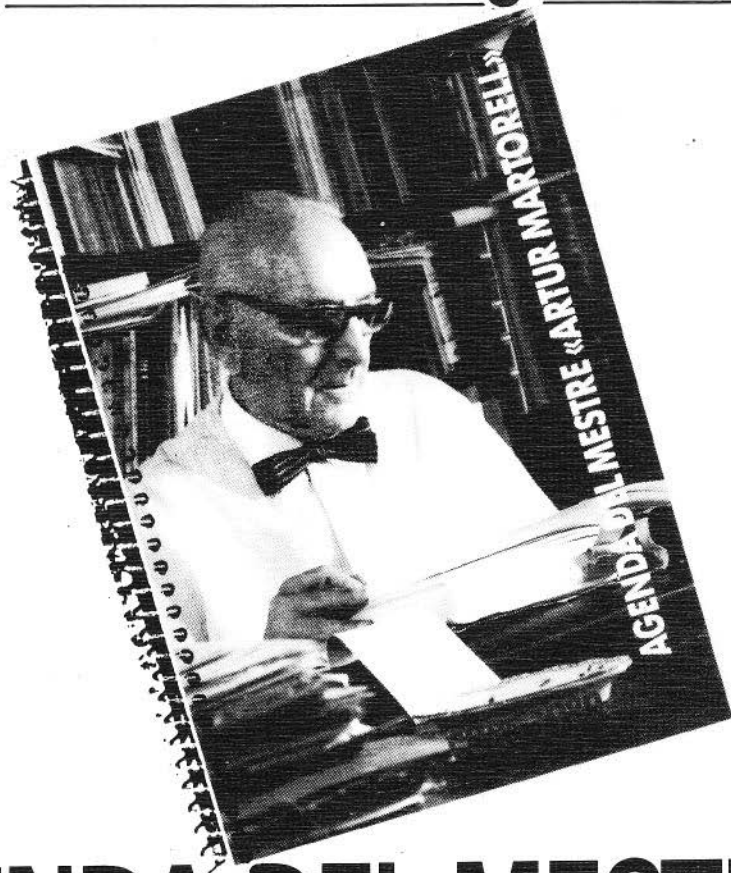
No m'ha contestat i fa tres dies que no em parla.

Què sabrà aquest home meu de les necessitats de la defensa!

Ell no ho voldrà reconèixer, però des d'aquell vespre dorm molt més tranquil.

Mireia Pulg

**Quina eina
és més necessària
per al mestre durant el curs
que una bona Agenda?**

AGENDA DEL MESTRE

curs 1989-90

dedicada al pedagog Artur Martorell

Edita l'Associació de Mestres ROSA SENSAT i Cooperativa ABACUS

nathan a Catalunya, en català.

